

Μνήμων

Τόμ. 10 (1985)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

Δ. ΑΝΩΓΕΙΑΤΗΣ: Δημογραφικές πληροφορίες για την Ελλάδα από περιηγητές (1800-1821) ● Μ. ΚΟΛΥΒΑ - ΚΑΡΑΛΑΚΑ: Κατάλογος 'Ιστορικού 'Αρχείου Ζακύνθου ● Δ. ΛΟΥΛΕΣ: 'Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια και ή Ρωσία ● Κ. ΝΤΟΚΟΣ: 'Η μετοικασία των 'Αθηναίων στην Πελοπόννησο και ή πρώτη φάση του έθναπατρισμού τους (1688 - 1691) ● Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Συμβολή στην ιστορία της ελληνικής ατμοπλοΐας (1849 - 1857) ● ΛΟΥΚΙΑ ΔΡΟΥΔΙΑ: 'Η έθμικη παράδοση στην ονοματοθεσία και ό Διαφωτισμός. Ένα παράδειγμα από την 'Αρχαία ● ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ: 'Εμμονοϊή Τροχάνης. Ένας μύθος διάσημος του ΙΗ' αιώνα ● ΣΟΦΙΑ ΜΑΤΘΑΙΟΥ: 'Η έφημερίδα «Καμπάνια», «όργανο των έλεύδρων και «όν ντόπιων συμφορώντων», Μυτιλήνη 1923 - 24 ● Φ. ΗΛΙΟΥ: Δέκα εκδόσεις της τυπογραφίας Γλακή με έπιμέλεια του έββα Γραβενίτου ανά χρόνια. 1673-1674 ● ΕΛΕΝΗ ΓΑΡΔΙΚΑ - ΚΑΤΣΙΔΑΚΗ: 'Ο ρόλος της Διάσκεψης του Λονδίνου στην πτώση του Αύγουστίνου Καποδίστρια ● Κ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ: Οι έμπορικες συντροφιές στη Λευκάδα σύμφωνα με το 'Αρχείο του Γ. Ζαμπέλη (1734-1743) ● Α. ΠΟΛΙΤΗΣ: Μυθιστορήματα, άγορά και παραγωγή του βιβλίου. Σέψεις γύρω από μία πληροφορία των μέσων του 19ου αιώνα ● Φ. ΗΛΙΟΥ: 'Εκδόσεις των «'Ανδραγαθειών Μιχαήλ Βασιλόπουλου» και ένας βιβλιοκατάλογος του Βορείου ● Π. ΚΥΡΟΜΗΛΙΔΗΣ: 'Ο Κερκός μελετητής του Bentham ● ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΠΑΛΑΤΑ: 'Αποστολές βιβλίων στη βιβλιοθήκη της Χίου. Στοιχεία από την 'Αλληλογραφία 'Αδαμάντιου Κοραή και 'Αλέξανδρου Βασιλείου (1799-1817)

ΑΘΗΝΑ 1985

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ (1849-1857). ΜΕΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.329](https://doi.org/10.12681/mnimon.329)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ. (1985). ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ (1849-1857). ΜΕΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ. *Μνήμων*, 10, 139-186.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.329>

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ
(1849 - 1857)

ΜΕΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Πρόθεση τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι νὰ παρουσιάσει τὴ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν μετόχων τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας : κατανομὴ ποὺ προκύπτει κυρίως ἀπὸ τὴν πληροφοριοδοτικὴ ἱκανότητά τῶν πηγῶν.

Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ θέματος, ἡ παρουσίαση ἀφορᾷ τὴν περίοδο 1849 - 1857 : δηλαδὴ τὰ χρονολογικὰ τῆς ὅρια ἀρχίζουν μὲ τὴν ἑναρξὴ τῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴ δημιουργία ἐταιρείας ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας στὴν Ἀθήνα καὶ σταματοῦν μὲ τὴν ἱδρυση τῆς πρώτης ἐγχώριας ἀτμοπλοϊκῆς μονάδας στὴ Σύρο. Τὰ χρόνια αὐτὰ ὀριοθετοῦν μιὰ περίοδο ἀποφασιστικὴ στὴν ἐξέλιξη τῆς ιδέας γιὰ τὴ δημιουργία ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας καὶ καθοριστικὴ γιὰ τὴ μετέπειτα πορεία τῆς. Καὶ τοῦτο γιατί ἡ δημιουργία ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας τὸ 1857 δὲν ἦταν, ὅπως διαφαίνεται, ἓνα μεμονωμένο καὶ αὐτοτελὲς φαινόμενο, ἀλλὰ ὁ πρῶτος οὐσιαστικὸς σταθμὸς μιᾶς ἐπίπονης πορείας ποὺ συνεχίστηκε καὶ μετὰ τὴν ἱδρυση στὴ Σύρο τῆς πρώτης ἀνώνυμης ἑλληνικῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρείας. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ εἶναι χαρακτηριστικὸ, καὶ χρειάζεται νὰ σημειωθεῖ ἀπὸ τώρα ὅτι ἡ ἀτμοπλοΐα Σύρου δὲ λειτούργησε αὐτόνομα σὲ σχέση μὲ τὰ προηγούμενα ἐγχειρήματα, ἀλλὰ ἐντάσσεται στὸ ἴδιο πλῆγμα αἰτίων ποὺ καθόρισαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἐξέλιξη τῶν προσπαθειῶν τῆς περιόδου 1849 - 1857.

Οἱ πηγές ποὺ χρησιμοποιοῦνται προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Δήμου Πειραιῶς καὶ τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς. Ἐνα μέρος τῶν Καταλόγων ποὺ παρουσιάζεται στοὺς πίνακες I - II εἶναι ἤδη δημοσιευμένο¹. Ἡ ἐπαναχρησιμοποίησή τους σὲ συνδυαστικὴ ἐπεξεργασία μὲ τὸ ὑπόλοιπο ἀνέκδοτο ὕλικό² ἐξυπηρετεῖ

1. Κ. Παπαθανασόπουλος, *Ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία. Κράτος καὶ ναυτιλιακὴ πολιτικὴ στὴ μετεπανάστατικὴ περίοδο. Οἱ πρώτες προσπάθειες δημιουργίας ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας. 1833 - 1856* (Διδακτορικὴ διατριβή) Ἀθήνα 1981 καὶ *Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία (1833 - 1856). Ἐξέλιξη καὶ ἀναπροσαρμογή*, Ἀθήνα 1983.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ ὕλικό ποὺ παρουσιάζεται στίς στήλες Β', Γ' καὶ Δ' τοῦ πίνακα I (καὶ στὴ συνέχεια IB', IF' καὶ ID') καὶ στὸν πίνακα III. Βλ. ἀντίστοιχα Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας (καὶ στὴ συνέχεια ΕΤΕ/ΙΑ), II Ἀρχεῖα Διοικητῶν καὶ Διευθυντῶν,

τις ανάγκες μιᾶς γενικής περιγραφῆς τοῦ ἀτμοπλοϊκοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐτσι οἱ χρονικὲς φάσεις τῶν ἐπενδύσεων, ἡ γεωγραφικὴ τους κατανομή, τὸ ἐπάγγελμα τῶν μετόχων, ὅπου αὐτὸ μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ, καὶ τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς τους στὰ ἰδρυτικὰ κεφάλαια τῶν ἐταιρειῶν, μετατρέπονται σὲ στοιχεία πὺ ἐπιτρέπουν πολλαπλὲς προσεγγίσεις.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπλὴ παρουσίαση τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς ἐπιχειροῦνται καὶ ὀρισμένοι συσχετισμοὶ πὺ μποροῦν νὰ διευκρινίσουν τὸ χαρακτήρα καὶ τὶς συνέπειες αὐτῆς τῆς κατανομῆς. Κατὰ πρῶτο λόγο συσχετίζεται ἡ παρουσία τῶν μετόχων μὲ τὴν παρουσία τους σὲ ἄλλες λειτουργίες διαφορετικοῦ ἢ παρόμοιου τύπου. Τὸ ζητούμενο στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι ὁ βαθμὸς στὸν ὁποῖο οἱ μέτοχοι χρησιμοποιοῦν τὴν ἀτμοπλοϊκὴ προσπάθεια γιὰ νὰ συνδέσουν αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς λειτουργίες μὲ τὸ νέο μοντέλο μεταφορῶν. Κατὰ δεύτερο λόγο ἐπιχειρεῖται ἕνας συσχετισμὸς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων μετόχων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ στὰ κέντρα πὺ δοκιμάζεται ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς ἐλληνικῆς ναυτιλίας στὴν κατεύθυνση τῆς ἀτμοπλοΐας. Ἡ διερεύνηση τοῦ συσχετισμοῦ αὐτοῦ ἀποσκοπεῖ στὴν ἐπιβεβαίωση ἢ διάψευση, κατὰ ἕνα μικρὸ μέρος τουλάχιστον, μιᾶς γενικότερης ὑπόθεσης σχετικὰ μὲ τὸ λειτουργικὸ σύνδεσμο ἀνάμεσα στὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ στὴ γενικότερη ἀνάπτυξη τῶν Ἑλλήνων τῆς διασποράς.

Ἡ Ἑταιρεία Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας ἰδρύθηκε τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1857. Στὸ διάστημα 1849 - 1855 ἀναπτύσσονται στὴν Ἑλλάδα τέσσερις συνολικὰ ἰδιωτικὲς προσπάθειες γιὰ τὴν ἰδρυση ἐγγῶριας ἀτμοπλοϊκῆς μονάδας ἀπὸ τὶς ὁποῖες καμιά δὲν ὑλοποιεῖται³. Οἱ τρεῖς γίνονται στὴν Ἀθήνα καὶ ἡ τέταρτη στὴν Πάτρα. Μιὰ πέμπτη προσπάθεια πὺ θὰ ξεκινήσει καὶ πάλι ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καταλήγει τελικὰ στὴν ἐπένδυση στὴ Σύρο. Ἐδῶ θὰ ἐξετάσουμε τὶς σημαντικότερες ἀπὸ τὶς προσπάθειες αὐτὲς, δηλαδή 1) τὴν Ἑταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπτος 2) τὴν Ἑλληνικὴ Ἀτμοπλοία καὶ 3) τὴν Ἑταιρεία Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας. Ἡ πρώτη γίνεται τὸ 1849 στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ τὸν Μιχαὴλ Τοσίτσα, ἡ δευτέρη τὸ 1853 στὴν Πάτρα ἀπὸ κτηματίες καὶ ἐμπόρους τῆς περιοχῆς καὶ ἡ τρίτη τὸ 1857 στὴ Σύρο ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα.

Γιὰ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἐταιρεῖες τὸ πρόβλημα συνίσταται κατὰ κύριο λόγο

Α' Ἀρχεῖο Γ. Σταύρου, φακ. 1, ὑποφ. 6, VI Μέτοχοι-Μετοχές, φακ. 4, Κατάλογοι Μετόχων, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5 καὶ XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, Ἑταιρεία Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας (1855 - 1872), ὑποφ. 1, Μέτοχοι - Μετοχές, Ὑποκαταστήματα δ.π.

3. Βλ. ἀναλυτικὰ Κ. Παπαθανασόπουλος, *Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία (1833 - 1856). Ἐξέλιξη καὶ ἀναπροσαρμογὴ*, δ.π., σ. 126 - 227.

στά μεγέθη που πηγάζουν από την ανάγνωση των πινάκων I - III. Πρόκειται κυρίως για μεγέθη μικρής τάξεως. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί φανερώνει μιὰ πραγματικότητα που διαπερνά τὸ πεδίο καὶ τῶν τριῶν 'Εταιρειῶν γιὰ νὰ ὀριοθετήσῃ τὸ συνολικὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ σύστημα τῆς ἐποχῆς. Τίθεται ἔτσι ἡ ἀπαίτηση γιὰ πολλαπλοὺς ἐλέγχους τῶν μετόχων ποὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ δοῦμε τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπερ-βαση τῶν ὁρίων.

Ἐνα δευτέρου στοιχείου ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἴδια τελικὰ διαπίστωση εἶναι ἡ διαγραφὴ τῶν γεωγραφικῶν ἐνοτήτων ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἔκ-θεση τῶν πινάκων I - III. Στους πίνακες αὐτοὺς βλέπουμε τρία βασικὰ κυ-κλώματα μὲ τὰ ὁποῖα συνδέονται ἀντίστοιχα τρεῖς κυρίως κατηγορίες με-τόχων. Ὅποτε δημιουργεῖται ἕνα θέμα διασυνδέσεων. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὸ ζητούμενο εἶναι νὰ δειχθεῖ ἡ παρουσία τῶν μετόχων σὲ ὅλες γενικὰ τίς προσπάθειες. Προτείνεται ἔτσι ὁ συγκριτικὸς χαρακτήρας ποὺ θὰ πάρει ἡ ἔρευνα καὶ συνακόλουθα ἡ ἀπαίτηση γιὰ τὴ διακρίβωσιν τῆς σχέσης ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν προσανατολισμὸ τῶν ἐταιρειῶν καὶ στοὺς στόχους τῶν μετόχων, ὅπως αὐτοὶ καθορίζονται ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν λει-τουργιῶν τους.

Εἰδικότερα τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα I ἐπιτρέπουν τίς ἀκόλουθες παρα-τηρήσεις καὶ συσχετισμούς. Πρῶτα ἀπόλα βλέπουμε ὅτι τὸ ποσοστὸ συμ-μετοχῆς στὸ μετοχικὸ κεφάλαιο τῆς 'Εταιρείας 'Ελληνικῶν 'Εμπορικῶν 'Ατμοπλοίων καὶ Διορυξέως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εἰρῆς εἶναι γενικὰ χαμηλὸ :

Φάσμα Μετοχῶν	Μέτοχοι	Συμμετοχὴ Μετόχων %	Μετοχὲς	Συμμετοχὴ Μετοχῶν%
1 - 5	115	76,16	215	23,32
5 - 10	17	11,27	91	9,87
10 - 21	12	7,94	141	15,29
21 - 150	7	4,63	475	51,52
Σύνολο	151	100,00	922	100,00

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μποροῦμε νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι : ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν τῆς ἐταιρείας συγκεντρώνεται στὰ χέρια τῆς Ἐθνικῆς Τρά-πεζας καὶ τῶν I. E. Ἐϋνάρδου, F. D. Mimont, T. Πατσούρα, Γ. Π. Σκουζέ, Π. Σούτσου καὶ Μ. Τσιτσίτσα (πίνακας I, Α'). Μὲ μιὰ προσθήκη : οἱ I. E. Ἐϋνάρδος, Γ. Π. Σκουζέ, Π. Σούτσος καὶ Μ. Τσιτσίτσας εἶναι συγχρόνως καὶ μέτοχοι τῆς Τράπεζας (πίνακας I, Δ').

Ἐνα δευτέρου ζήτημα ποὺ πρέπει νὰ ὑπογραμμιστεῖ εἶναι ἡ μεγάλῃ δια-φορὰ στὴν κεφαλαιακὴ συμμετοχὴ μεταξὺ τῶν μετόχων ποὺ ἀναγράφονται στὸν πίνακα I, Α' καὶ τῶν μετόχων τοῦ πίνακα I, Β' καὶ I, Γ'. Τραπεζίτες,

πολιτικοί, καθηγητές πανεπιστημίου, ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι, εκδότες, στρατιωτικοί, έμποροι⁴ και μέτοχοι τής Έθνικής Τράπεζας οι πρώτοι⁵, κατέχουν τὸ 85,79% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν. Οἱ ἄλλοι κατέχουν τὸ ὑπόλοιπο 14,21% καὶ εἶναι κυρίως έμποροι καὶ κτηματίες ἀπὸ τὴν Πάτρα.

4. Ένδεικτικά ἀναφέρουμε τοὺς τραπεζίτες Γ. Π. Σκουζέ, Λουκά Ράλλη, Μ. Τοσίτσα, τοὺς πολιτικούς Σταῦρο Δάρα, Γκίκα Δοκό, Σταμάτη Δοκό, Εὐθύμιο Κεχαγιά, Δημ. Μητσάκη, Νικόλαο Νάζο, Γ. Σκουφο, Κ. Σούτζο, Ν. Α. Χατζηαναργύρου, τοὺς καθηγητές πανεπιστημίου Π. Καλλιγιά, Γ. Μαυροκορδάτο, Π. Παπαρηγόπουλο, Ι. Α. Σούτσο, τοὺς ἀνώτερους κρατικούς ὑπαλλήλους Π. Σούτσο, Σπ. Ταμπακά, Α. Χαιρέτη, τοὺς εκδότες Α. Κορομηλά, Ι. Φιλήμονα, τοὺς στρατιωτικούς Κ. Μουρούζη, Ι. Πιπτακό, τοὺς έμπόρους Στέργιο Κοντό, Διαμαντή Μάνιαρη καὶ τὸ ναυπηγὸ Γ. Τομπάζη (*Πρακτικά τῆς Βουλῆς*) *Μέγα Ἑλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ* Βοβολίνη, *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια*, *Ἑγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ* Ἐλευθερουδάκη, *Γενικὴ Παγκόσμιος Ἑγκυκλοπαίδεια* Πάπυρος Λαρούς). Ὅρισμένοι ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς ὅπως οἱ Λουκάς Ράλλης, Διαμαντῆς Μάνιαρης καὶ Α. Χαιρέτης εἶναι παράλληλα καὶ στελέχη τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας μαζί με τοὺς Ι. Α. Βασιλείου, Εὐθύμιο Κεχαγιά καὶ Μ. Ρενιέρη (πίνακας ΙΑ'). Βλ. σχετικά Δ. Βικέλας, *Λοιπῆς Λάρας*, Ἀθήνα 1879, Ι. Α. Βαλαωρίτης, *Ἱστορία τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος*, β' έκδοση, Ἀθήνα 1980, Δ. Ζωγράφος, *Ἱστορία τῆς ιδρύσεως τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς*, τ. 1 - II, Ἀθήνα 1925 - 1927, Μ. Εὐλάμπιος - Δ. Καλογερόπουλος, *Ἡ ἐν τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῇ Κοινοβουλῇ δράσις Εὐθυμίου Ι. Κεχαγιά*, Ἀθήνα 1931. Παραμένει ὡστόσο ἄγνωστη ἡ ταυτότητα τῶν F. D. Mimont καὶ Γ. Πατσούρα, ποὺ κατέχουν ἀπὸ 30 καὶ 65 μετοχές ἀντίστοιχα. Ὁ δεύτερος πιθανότατα εἶναι ὁ Τριαντάφυλλος Πατσούρας, διανοούμενος τῆς ἐποχῆς με ἐμπορικὴ προέλευση καὶ δράση μακίηνα στὴν Ἀθήνα τῆς δεκαετίας τοῦ 1840. Στενὸς φίλος τοῦ Ἀλέξανδρου Σούτσου. Γεννήθηκε στὸ Μέτσοβο γύρω στὰ 1793. Γραμματικὸς στὸ Ἑλληνομουσεῖο τοῦ Ἰαίου καὶ στὴν Κράιοβα ἀρχικά, θὰ βρεθεῖ με τὴν ἐναρξὴ τῆς Ἐπανάστασης στὸ Παρίσι. Ἐκεῖ σπουδάζει μαθηματικά καὶ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ με τὸ περιβάλλον τοῦ Augustin Thierry. Φίλος τοῦ Φοριέλ καὶ τοῦ σαινισμονιστῆ Armand Cargel, τὸ 1825 παρακολουθεῖ χωρὶς ἐπίσημη ιδιότητα τὶς ἐργασίες τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου. Τὸ 1827 φεύγει στὴ Ρωσία ὡς οἰκοδιδάσκαλος τοῦ Γρηγορίου Ὑψηλάντη με συστάσεις τοῦ Κοραῖ. Ἐνα χρόνο ἀργότερα ἐπιστρέφει στὸ Παρίσι καὶ τὸ 1829 ἀναχωρεῖ γιὰ τὸ Βουκουρέστι, ὅπου κάνει ἐμπορικὴ σταδιοδρομία. Τὸ 1849 κατέχει ὑψηλὴ θέση στὴν κρατικὴ ἱεραρχία. Βλ. ἀναλυτικὰ Ἀλέξης Πολίτης, *Ἡ ἀνακάλυψη τῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν* (Ἀθήνα 1984, ὑπὸ έκδοση) καὶ ἐφ. *Αἰών*, ἀρ. 1005, 12 Ὀκτωβρίου 1849, ὅπου διαβάζουμε : «Ὁ Κ. Πατσούρας ὠρκίσθη, ἀλλ' ἐμποδίσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του».

5. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι εἰκοσιεπτά (17,88%) ἀπὸ τοὺς ἑκατὸν πενήντα ἐνα συνολικά μετόχους τῆς εταιρείας εἶναι συγχρόνως καὶ μέτοχοι τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας γιὰ 415 μετοχές (πίνακας Ι, Δ'). Βλ. σχετικά ΕΤΕ/ΙΑ, VI Μέτοχοι - Μετοχές, Ι Αὐτὰ ἐγγραφα, φακ. 4, Κατάλογοι Μετόχων (1842 - 1843, 1846, 1848 - 1850, 1853). Ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς οἱ εἴκοσι (13,25%) βρίσκονται στὸν πίνακα Ι, Α', ἓνας (0,66%) στὸν ΙΒ' καὶ ἑξή (3,97%) στὸν Ι, Γ', συγκεντρώνοντας ἀντίστοιχα τὸ 39,26%, 0,32% καὶ 2,49% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν τῆς εταιρείας. Ἀν στὸ ποσοστὸ αὐτὸ προσθέσουμε καὶ τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς ποὺ ἀναλογεῖ στὴν Τράπεζα (10,86%), βλέπουμε ὅτι ἡ Ἑθνικὴ με τοὺς ἐταίρους τῆς συγκεντρώνει τὸ 52,93% τῶν μετοχῶν τῆς εταιρείας, χωρὶς νὰ συνυπολογίζεται τὸ ἀνάλογο ποσοστὸ τῶν μετοχῶν τοῦ πίνακα Ι, Γ', ποὺ ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ τὸν Γ. Σταῦρο καὶ οἱ κάτοχοί τους δὲν εἶναι μέτοχοι τῆς Τράπεζας.

Ἀπὸ αὐτοὺς ὁρισμένοι χρηματοδοτοῦνται ἀπὸ τὴν Τράπεζα⁶ καὶ οἱ Μ. Γερούσης, Χαράλαμπος Γκίκας, Ἀναγνώστης Μαργαρίτης, Στέφανος Παππᾶς, Σιδέρης Πράτσικας, Ἀντώνιος Πειζάλης καὶ Θεόδωρος Τζίνης εἶναι ἐπιπλέον καὶ μέτοχοι τῆς Ἐθνικῆς (πίνακας Ι, Δ'). Ὁ Στέφανος Παππᾶς μάλιστα εἶναι ὁ διευθυντὴς τοῦ Ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας στὴν Πάτρα⁷. Μὲ τὴν ιδιότητά του αὐτὴ ἄλλωστε, τὸ Νοέμβριο τοῦ 1849, μεταφέροντας τὴν ἐπιθυμία τῶν 51 μετόχων τοῦ πίνακα Ι, Γ', ζητᾷ ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς Ἐθνικῆς νὰ ἀναλάβει ἡ ἴδια τὴν ἐκπροσώπησή τους, πράγμα ποὺ γίνεται ἀμέσως ἀποδεκτὸ⁸.

Ἕνα ἐπιπλέον θέμα ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ πίνακα Ι εἶναι ἡ ἀρνητικὴ διάθεση τῶν ναυτιλιακῶν καὶ ἐμπορικῶν κέντρων τῆς χώρας ἀπέναντι στοῦ ἐγχεῖρημα τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας καὶ τοῦ Μ. Τοσίτσα. Πράγματι, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν κέντρων αὐτῶν δὲν ἐμφανίζονται στὸν πίνακα Ι, Α'. Συγκεκριμένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πειραιά, ποὺ ἐκπροσωπεῖται στὸν ἴδιο πίνακα ἀπὸ τὸν συριανὸν τραπεζίτη Λ. Ράλλη καὶ τὸ ναυπηγὸ Γ. Τομπάζη⁹, τὰ ἄλλα ἐπτὰ καινούρια ναυτιλιακὰ κέντρα τῆς μετεπαναστατικῆς περιόδου (Ναύπλιο, Κρανίδι, Σκόπελος, Ἀμαλιάπολη, Πύλος, Καλαμάτα καὶ Κυλλήνη) ἀπέχουν. Δὲ μετέχει οὔτε ἡ Σύρος, τὸ πρῶτο ἐλληνικὸ λιμάνι καὶ τὸ σπουδαιότερο διαμετακομιστικὸ κέντρο τῆς χώρας. Μὲ μία ἐξαίρεση. Τῇ συμμετοχῇ τοῦ βουλευτῆ Σταύρου Δάρα¹⁰ καὶ τῶν ἐμπόρων Στέργιου Κοντοῦ καὶ Διαμαντῆ Μάνιαρη. Ὁ τελευταῖος εἶναι διευθυντὴς τοῦ Πρακτορείου τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας στὴν Ἑρμούπολη καὶ ὁ Στέργιος Κοντὸς σύμβουλος, χρηματοδοτούμενος ἀπὸ τὴν Τράπεζα μὲ πολὺ ὕψηλὸς πιστώσεις¹¹. Ἀπέχουν ἐπίσης οὐσιαστικὰ τὰ παραδοσιακὰ ἐλληνικὰ λιμάνια (Ὑδρα, Σπέτσες, Σαντορίνη) γιατί δὲ συνιστᾷ συμμετοχὴ ἡ παρουσία τῶν Ὑδραίων βουλευτῶν Γκίκα καὶ Σταμάτη Δοκοῦ¹² καὶ ἡ ἀντίστοιχη τοῦ βου-

6. Πρόκειται γιὰ τοὺς μετόχους τοῦ πίνακα Ι, Β' καὶ Ι, Γ' ποὺ σημειώνονται μὲ τὴν ἐνδειξὴ Χ (χρηματοδοτούμενος). ΕΤΕ/ΙΑ, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5, ὅπου βρίσκονται πιστωτικοὶ κατάλογοι ἐμπόρων τῆς Πάτρας.

7. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία Γ', Ἐγγραφα Ἐμίσθων Ὑποκαταστημάτων πρὸς τὸ Λογιστικὸ Τμῆμα τῆς ΕΤΕ, φακ. 306.

8. ΕΤΕ/ΙΑ, II Ἀρχεῖα Διοικητῶν καὶ Διευθυντῶν, Α' Ἀρχεῖο Γ. Σταύρου, ὅ.π.

9. Γιὰ τὸν Λουκά Ράλλη βλ. Δ. Βικέλας ὅ. π. καὶ γιὰ τὸν Γεώργιο Τομπάζη ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυπλιακὰ, φακ. 32 ὅ.π. ὑποφ. 2, Δημοτικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Παλαιοὶ Ὁδηγοὶ Πειραιῶς.

10. Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, Περίοδος Ε'.

11. Βλ. ἀντίστοιχα ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, ὅ.π. φακ. 455 - 456 καὶ XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5, ὅπου βρίσκονται πιστωτικοὶ κατάλογοι ἐμπόρων τῆς Σύρου.

12. Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, Περίοδος Α' καὶ Δ'.

λευτή Σπετσών Ν. Α. Χατζηναργύρου¹³. Τό ίδιο ισχύει καί γιά τήν Τήνο μέ τή μοναδική παρουσία τοῦ βουλευτῆ Νικόλαου Νάζου¹⁴, ἐνῶ δὲν ισχύει γιά τή Χαλκίδα ποῦ μετέχει μέ τοὺς Δήμους Χαλκιδέων καί Ἀηλιαντίων (Ἐπαρχία Χαλκίδας) καί τοὺς Δημ. Μητσάκη, τοπικὸ βουλευτὴ, Σπύρο Ταμπακά, πρόεδρο τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου Χαλκίδας καί Ἀπόστολο Δούμα, μέλος τοῦ ἴδιου Συμβουλίου¹⁵ (πίνακας Ι, Α'). Κάτι τέτοιο ἀνεναντιόταν ἄλλωστε γιατί ἡ ἔταιρεία ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ ἀναλάμβανε καί τὴ διόρυξη τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου.

Τελευταῖο χαρακτηριστικὸ τῆς προσπάθειας τοῦ 1849 εἶναι ἡ ἐπενδυτικὴ ἀδράνεια τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ καί τὸ ἐπενδυτικὸ ἐνδιαφέρον τῶν Α. Κ. Ἰωνίδη (Λονδίνο), Ζωρζῆ Ψύχα (Ἀμστερνταμ) καί τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου «Fratelli Tossitsa e Sturnari» (Λιβόρνο), ὅπως αὐτὸ προκύπτει μέ βάση τὰ στοιχεῖα ποῦ ὑπάρχουν στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας¹⁶.

Συγκεφαλαιώνοντας βλέπουμε ὅτι ἡ Ἐταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου περιορίζεται τελικὰ στὸν κύκλο τῶν ἰδρυτῶν τῆς καί ἰδιαίτερα τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ Τράπεζα ἀνάγεται σὲ κλειδί γιὰ νὰ ἐρμηνευτεῖ συνολικὰ τὸ ἐγγεῖρημα τοῦ 1849. Καθὼς ὥστόσο τὰ μεγέθη ποῦ κινητοποιοῦνται στὴν ἔταιρεία εἶναι μεγέθη μικρῆς τάξεως μέ μεγάλες ἐπιπρόσθετα διαφορὲς ἀνάμεσά τους, μεταφράζουν μιὰ γεωγραφία ἐπενδύσεων ποῦ ὑποδεικνύει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα μιᾶς ὑπέρβασης πέρα ἀπὸ ἐκεῖνη ἡ ὁποία ὀρίζεται ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς λειτουργίες καί τὶς ἐξωτερικὲς συνδέσεις κάθε τοπικοῦ κυκλώματος. Ἐξυπακούεται ὅτι αὐτὸ ισχύει κυρίως ὡς πρὸς τοὺς Πατρῖνοὺς μετόχους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπενδύουν ἀνάλογα μέ τὰ εἰσοδήματά τους. Ἀντίθετα οἱ μέτοχοι ποῦ συγκεντρώνονται στὴν Ἀθήνα συμμετέχουν ἀνάλογα περίπου μέ τὴν κοινωνικὴ τους θέση ποῦ εἶναι γενικὰ ὑψηλὴ. Τὸ γεγονός δὲν ὅτι ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς ἔχει σχέση μέ τὴν Ἐθνικὴ, ἐνῶ δὲν ἔχει καμιά φανερὴ σχέση μέ τὴ ναυτιλία, ὅπως αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα τῶν ἐπαγγελμάτων τους, ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς πολὺπλευρῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀτμοπλοϊκοῦ τους ἐνδιαφέροντος. Ἡ παρουσία βουλευτῶν, στρατιωτικῶν καί ἀνωτέρων ὑπαλλήλων ἐνισχύει

13. Γιὰ τὴν κοινοβουλευτικὴ δράση τοῦ Ν. Α. Χατζηναργύρου ὑπὲρ τῆς ἔταιρείας βλ. Κ. Παπαθανασόπουλος, *Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία (1833 - 1856)*. Ἐξέλιξη καὶ ἀναπροσαρμογὴ, δ.π., σ. 119 - 120.

14. Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, Περίοδος Ε'.

15. Βλ. σχετικὰ Κ. Παπαθανασόπουλος, δ.π., σ. 133 - 135, 141 καὶ γιὰ τὸν Δημ. Μητσάκη στὸ ἴδιο σ. 120 - 121, 123, 150 - 153, 175 - 177.

16. ΕΤΕ/ΙΑ, ΧΧΙ Ἀλληλογραφία ΙΒ', Ἀλληλογραφία Ἐξωτερικοῦ, Σειρὰ Β', φак. 7, ὑποφ. 6, 9 καὶ 13 καὶ φак. 8, ὑποφ. 15.

αυτήν την ιδέα. Στην ίδια κατεύθυνση ή παρουσία καθηγητών πανεπιστημίου, έκδοτων και διανοομένων, όπου αυτοί μπορούν να έντοπιστούν, δέν αποκλείεται να έντάσσεται στις προσπάθειες ένδυνάμωσης του έθνικού γοήτρου. Έτσι, τὸ ένδιαφέρον γιά τήν ατμοπλοΐα μπορεί να έκφράζει συμφέροντα ευρύτερα από τὰ στενά οικονομικά και να καλύπτει πολιτικές ή άλλες έπιλογές πὸ εἶναι αδύνατο να διερευνηθοῦν στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς ανακοίνωσης. Μὲ αφετηρία αὐτὲς τὲς γενικὲς διαπιστώσεις μπορούμε να προχωρήσουμε στὴν ἀνάγνωση τοῦ πίνακα II.

Ὁ πίνακας αὐτὸς μᾶς ἐπιτρέπει να κάνουμε ὀρισμένες παρατηρήσεις.

Πρῶτο, ὅτι στὴν περίπτωση τῆς 'Ελληνικῆς 'Ατμοπλοΐας οἱ μέτοχοι προέρχονται ἀπὸ δεκαεξή συνολικά διαμερίσματα πὸ ὑποδεικνύουν τέσσερις γεωγραφικὲς περιοχές : Πελοπόννησος, Στερεὰ-Εὐβοία-νησιὰ Ἀργοσαρωνικοῦ, Ἑπτάνησα καὶ Σμύρνη, ὅπως αὐτὲς ἀναγράφονται στὸν πίνακα II. Αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ εταιρεία καλύπτει ὁλόκληρο τὸν ἑλλαδικὸ χῶρο καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ χῶρο πὸ βρίσκεται δυτικά καὶ ἀνατολικά τῆς Ἑλλάδας.

Δεύτερο, ὅτι ὁ κύριος ὄγκος τῶν μετόχων συγκεντρώνεται στὴν πρώτη καὶ τῇ δευτέρῃ περιοχῇ (69,69%) καὶ ἰδιαίτερα στὴν Πάτρα καὶ τὸ Μεσολόγγι (πίνακας II, Α' καὶ II, Ζ'). Ἀκολουθοῦν ἡ τρίτη καὶ ἡ τέταρτη (30,31%) μὲ κύριους πόλους συγκέντρωσης τὴν Κέρκυρα καὶ τῇ Σμύρνη (πίνακας II, II' καὶ II, ΙΣ'). Αὐτὸ μᾶς δίνει τὴν πρώτη τεκμηριωμένη εἰκόνα γιά τὸν ἀριθμὸ τῶν μετόχων κατὰ περιοχὴ κυρίως καὶ κατὰ διαμέρισμα. Ἀκριβέστερα ἐπὶ συνόλου 419 μετόχων οἱ 179 προέρχονται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, 113 ἀπὸ τῇ Στερεὰ-Εὐβοία-νησιὰ Ἀργοσαρωνικοῦ, 111 ἀπὸ τὰ Ἑπτάνησα καὶ 16 ἀπὸ τῇ Σμύρνη. Ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς τὸ 31,98% ἀνήκει στὴν Πάτρα, τὸ 7,87% στὸ Μεσολόγγι, τὸ 20,53% στὴν Κέρκυρα καὶ τὸ 3,82% στὴ Σμύρνη.

Τρίτο, ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς μετόχους τῆς πρώτης καὶ τῆς τρίτης περιοχῆς καὶ τοὺς μετόχους τῆς δευτέρης καὶ τῆς τέταρτης εἶναι ἀνάλογη τῆς διαφορᾶς τοὺς στὴν κεφαλαιακὴ συμμετοχῇ. Οἱ πρῶτοι κατέχουν τὸ 84,02% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν. Οἱ ἄλλοι μοιράζονται τὸ ὑπόλοιπο 15,98% (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα II, σ. 180). Καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ προηγούμενα, ἡ Πάτρα, Κέρκυρα, Σμύρνη κατέχουν τὴν πλειοψηφία συγκεντρώνοντας ἀντίστοιχα τὸ 46,47%, 32,24%, 1,67%, ἐνῶ τὸ Μεσολόγγι (1,90%) παραχωρεῖ τὴ θέση του στὸν Πειραιὰ (7,73%).

Τέταρτο, ὅτι τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς στὸ μετοχικὸ κεφάλαιο τῆς εταιρείας δέν εἶναι ἀνάλογο μὲ τὴ γεωγραφικὴ τῆς διασπορά :

Φάσμα Μετοχών	Μέτοχοι	Συμμετοχή Μετόχων %	Μετοχές	Συμμετοχή Μετοχών %
1/3 - 6	331	79,00	775 ² / ₃	35,90
6 - 21	77	18,38	885	40,96
21 - 100	9	2,15	250	11,57
100 - 150	2	0,47	250	11,57
Σύνολο	419	100,00	2.160 ² / ₃	100,00

Με τις παρατηρήσεις αυτές ξαναρχόμαστε στις αντίστοιχες πού έχουμε κάνει εξετάζοντας την *Εταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου*. Ἐδῶ ὅμως ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν δὲ συγκεντρώνεται στοὺς ἰδρυτὲς τῆς ἐταιρείας, ἀλλὰ κατανέμεται μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων μετόχων. Συγκεκριμένα ἡ συμμετοχή τῶν ἰδρυτῶν περιορίζεται στὸ 6,94 % τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν¹⁷. Τὸ ὑπόλοιπο 93,06 % ἀφορᾷ μετόχους μὲ σημαντικές, ὅπως προκύπτει, διαφορὲς στὴν κεφαλαιακὴ τους συμμετοχὴ πού δὲν ἐπιτρέπουν κανενὸς εἴδους γενίκευση.

Οἱ μετρήσεις ὥστόσο πού ἐπιχειρήσαμε ὡς πρὸς τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς στὸ μετοχικὸ κεφάλαιο τῆς ἐταιρείας ἀνὰ διαμέρισμα ἐστιάζουν τὴν ἔρευνα στοὺς μετόχους τῆς Πάτρας καὶ τῆς Κέρκυρας. Οἱ πρῶτοι, ἔμποροι καὶ κτηματίες στραμμένοι κυρίως στὸ σταφιδεμπόριο καὶ τὶς ἐξαγωγές του, συμμετέχουν στὴν *Ἑλληνικὴ Ἀτμοπλοία* μὲ τὰ ὑψηλότερα ποσοστά, τόσο σὲ σχέση μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μετοχῶν (46,47 %) ὅσο καὶ σὲ σχέση μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μετόχων (31,98 %)¹⁸. Οἱ 28 μάλιστα εἶναι πρῶην μέτοχοι τῆς *Εταιρείας Ἑλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου*¹⁹, πράγμα πού δείχνει ἕνα γενικότερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀτμοπλοία καὶ ἕναν ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ εἰσοδηματικῶν δυνατοτήτων πού ἔχουν οἱ ἀμπελουργικὲς ἐκμεταλλεύσεις. Μετέχουν ἐπίσης ἀσφαλιστικὲς ἐταιρεῖες, ξένοι ἔμπορικοὶ οἶκοι καὶ τραπεζίτες πού συνδέονται ἄμεσα μὲ

17. Βλέπε στὸν πίνακα II, Α', ὅπου οἱ ἰδρυτὲς τῆς ἐταιρείας σημειώνονται μὲ τὴν ἐνδειξὴ Ε.Π. (ἐπιτροπὴ συγκρότησης).

18. Ἀντίθετα μὲ τὴν Ἀθήνα, στὴν Πάτρα τὴ θέση τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν ἀνώτερων ὑπαλλήλων παίρνουν οἱ ἔμποροι. Μετέχουν ὅμως καὶ ἀρκετοί, ὅπως θὰ δοῦμε, στρατιωτικοὶ καὶ ἰδιαίτερα ἀγωνιστὲς τοῦ 1821. Ὑποδεικνύεται ἔτσι μιὰ ἀνόμοια οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ διαδικασίᾳ ἀνάμεσα στὶς δύο πόλεις, πολὺ ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴ μελέτῃ τῆς συγκρότησης τοῦ ἀστικοῦ χώρου στὴν Ἑλλάδα. Βλ. σχετικὰ στὸν πίνακα I, Α' ὅπου ἀναγράφονται οἱ ἔμποροι ἀπὸ τὴ Σύρο Στέργιος Κοντὸς καὶ Διαμαντὴς Μάνιαρης καὶ στὸν πίνακα II, Α' τὸν μοναδικὸ καθηγητὴ Α. Ραδινὸ, γυμνασιάρχῃ Πατρῶν (1846) ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν (Κ. Ν. Τριανταφύλλου, *Ἱστορικὸν λεξικὸν τῶν Πατρῶν*, Πάτρα² 1980).

19. Βλ. στὸν πίνακα II, Α' τοὺς μετόχους μὲ τὴν ἐνδειξὴ Π. Μ. (πρῶην μέτοχοι).

τὸ κύκλωμα ἐμπορίας τῆς σταφίδας²⁰. Δὲ λείπουν τέλος οὔτε οἱ πολιτικοὶ οὔτε οἱ στρατιωτικοί²¹. Αὐτὸ ὅπως δὲν ἀναιρεῖ τὰ προηγούμενα. Ἀντίθετα ἐπιβεβαιώνει τὰ πολλαπλὰ ἐνδιαφέροντα ποὺ κινητοποιοῦνται γύρω ἀπὸ τὴ νέα ἔταιρεία.

Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ ἡ σύνθεση τῆς ἐπιτροπῆς συγκρότησης τῆς 'Ελληνικῆς 'Ατμοπλοΐας προσφέρεται γιὰ ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις : τὰ δώδεκα ἀπὸ τὰ δεκατέσσερα μέλη τῆς εἶναι ἔμποροι, τὸ ἕνα πολιτικὸς καὶ τὸ ἄλλο ἀνώτερο στέλεχος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας²². Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ

20. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀσφαλιστικὴ ἔταιρεία «Πάτρα» καὶ τοὺς ἐμπορικοὺς οἶκους Βαρφ Χάνκοκ καὶ Σία, Κ.Κ. Ἴγκετ καὶ Σία καὶ Φίλς καὶ Σία ποὺ κατέχουν τὸ 10,64 % τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν τῆς ἔταιρείας (πίνακας II, Α'). Στὴν ἔταιρεία εἶναι ἐπίσης μέτοχοι οἱ Ν. Βασιλειάδης, ἔμπορος ἀπὸ τὴ Σύρο (1837), φίλος καὶ ὑπάλληλος τοῦ μεγάλεμπορου Σιδέρη Πράτσικα, ἰδρυτῆς τῆς ἀσφαλιστικῆς ἔταιρείας «Πάτρα» (1849) καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς συγκρότησης τῆς 'Ελληνικῆς 'Ατμοπλοΐας γιὰ 10 μετοχές, Ε. Παλαμᾶς, συμβολαιογράφος, ἀνταποκριτῆς τῆς «Ἐφημ. τῆς Σμύρνης» (1850), πρᾶκτορας τῆς ἀσφαλιστικῆς ἔταιρείας «Ἀγκυρα» (1862) ἀντὶ τοῦ Στ. Στρέϊτ (1872) καὶ διευθυντῆς ἀργότερα τῆς «Ἀνατολῆς» (1856), γιὰ 2 μετοχές καὶ ὁ Κ. Στρούμπος, διευθυντῆς Πιστωτικῆς Τράπεζας (1851), γιὰ 10 μετοχές (πίνακας II, Α'). Βλ. σχετικὰ Κ. Ν. Τριανταφύλλου, ὅ.π.

21. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τοὺς πολιτικοὺς Δ. Γερακάρη, Α. Χ. Λόντο, Σιδέρη Πράτσικα, Μ. Ροῦφο καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς Γ. Ἀκρατόπουλο, Α. Ἀνδρικόπουλο, Ι. Βελισσάριο, Π. Διαμαντόπουλο, Δ. Μηλιώνη, Σ. Παναγιωτόπουλο (*Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς*, Περίοδος Α', Β', Γ', Δ', Ε' καὶ ΣΤ', *Μέγα Ἑλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ* καὶ Κ. Ν. Τριανταφύλλου, ὅ.π.).

22. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς συγκρότησης ἦταν οἱ Ν. Βασιλειάδης (σημ. 20)· Κ. Γερούσης, ἔμπορος ἀπὸ τὴν Τεργέστη, γιὸς τοῦ ἐμπόρου Σωτ. Γερούση, ἰδρυτῆ τῆς ἀσφαλιστικῆς ἔταιρείας Ἀνατολὴ (1856), τῆς Ἑλληνικῆς Ναυτικῆς Τράπεζας (1864) καὶ δημοτικοῦ συμβούλου· Μ. Γερούσης, ἔμπορος ἀπὸ τὴ Σύρο (1837)· Δ. Γεωργακόπουλος, ἔμπορος Πάτρας καὶ δημοτικὸς σύμβουλος (1841)· Χ. Γκίκας, ἔμπορος Πάτρας· Κ. Παπαρρήτωρ, ἔμπορος Πάτρας· Α. Πετσάλης, μεγάλεμπορος ἀπὸ τὴν Πάργα, ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τῆς Ἑλληνικῆς Οἶνοποιίας (1858)· Δ. Πονδίκης, ἔμπορος Πάτρας· Ν. Πράτσικας, ἔμπορος γιὸς τοῦ μεγάλεμπορου Σιδέρη Πράτσικα, γερουσιαστῆς καὶ βουλευτῆς· Γ. Σωτηριάδης, δικηγόρος αὐτοδίδακτος ἀπὸ τὸ Αἴγιο, μεγαλοσταφιδοκαλλιερηγτῆς, ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τῆς Ἑλληνικῆς Οἶνοποιίας· Δ. Τζούκος, ἔμπορος Πάτρας· Π. Φακίρης, ἔμπορος ἀπὸ τὴ Χίο (1833), συνεργάζεται μετὰ τοὺς ἐμποροπλοίαρχους ἀπὸ τὸ Γαλαξίδι· Μ. Ροῦφος, γερουσιαστῆς καὶ βουλευτῆς, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας (1835), ὑπουργὸς (1848), δήμαρχος Πάτρας (1855 - 1858), μέλος τῆς ἀντιβασιλείας (1862) καὶ πρῶθυπουργὸς (1863)· Στέφ. Παππάς, διευθυντῆς τοῦ Ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας στὴν Πάτρα. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Α. Πετσάλης, Ν. Πράτσικας καὶ Π. Φακίρης δὲν ἀναγράφονται στὸν πίνακα II, Α'. Στὸν ἴδιο πίνακα ὑπάρχουν οἱ Δ. Πετσάλης, Ἀφοί Πετσάλη καὶ Σία καὶ Σιδέρης Πράτσικας γιὰ 2, 25 καὶ 10 μετοχές ἀντίστοιχα. Βλ. σχετικὰ ΕΤΕ/ΙΑ, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5, ὅπου βρίσκονται Πιστωτικοὶ Κατάλογοι ἐμπόρων τῆς Πάτρας, XXI Ἀλληλογραφία Γ', Ἐγγράφα Ἐμπίσθων Ὑποκαταστημάτων πρὸς τὸ Λογιστικὸ Τμῆμα τῆς ΕΤΕ, φακ. 310, *Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς* ὅ.π., Γ. Ἀναστασόπουλος, *Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας 1840 - 1940*, Ἀθήνα 1947, τόμος Α' καὶ Ν. Τριανταφύλλου ὅ.π.

τις σχέσεις που συνδέουν τα μέλη της επιτροπής μεταξύ τους και με τους υπόλοιπους μετόχους, γιατί οι σχέσεις αυτές εκτός από επαγγελματικές είναι πολλές φορές συγγενικές, φιλικές και πολιτικές²³.

Ανάλογες παρατηρήσεις δε μπορούμε να κάνουμε και για τους μετόχους της Κέρκυρας γιατί τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε είναι περιορισμένα²⁴. Μπορούμε όμως να σημειώσουμε ότι το 59,20% των μετόχων της δεύτερης μετά την Πάτρα πόλης σε μετοχές (31,24%) και μετόχους (20,53%) συγκεντρώνεται στα χέρια δεκατεσσάρων συνολικά μετόχων, από τους οποίους ξεχωρίζει η ασφαλιστική και προεξοφλητική εταιρεία «Η Έπτανησος» με 100 μετοχές. Αναφέρουμε ακόμα τους Μιχ. Παραμυθιώτη, έμπορο και ανταποκριτή της Εθνικής Τράπεζας στην Κέρκυρα²⁵, Γερ. Ίγγλέση, διευθυντή της «Έπτανήσου» και επικεφαλής της τοπικής επιτροπής έγγραφης μετόχων²⁶, Ιωάννη Κεφαλά, έμπορο²⁷ και τους Γ. Μαρκέτη και Υίοι και

23. Αυτό τουλάχιστον υποδηλώνουν οι σημειώσεις (και στη συνέχεια σημ.) 20 και 22 με την προσθήκη ότι οι Π. Γαλανόπουλος, Δημ. Σπηλιωτόπουλος, Σιδέρης Πράτσικας επηρεάζονται πολιτικά από τον Μ. Ρούφο και οι Ροδόπουλοι από τον Α.Χ. Λόντο, Πρόεδρο του Δημοτικού Συμβουλίου Πάτρας (1836 - 1840), δήμαρχο (1841 - 1843), ύπουργό (1844, 1864 - 1865), Πρόεδρο της Βουλής (1860), νομάρχη Ζακύνθου και Γενικό Πρόξενο της Ελλάδας στα Γιάννενα (πίνακας II, Α'). Βλ. σχετικά *Μέγα Έλληνικό Βιογραφικό Λεξικό* Βοβολίνη, Ιωάννου Άλεξ. Μελετόπουλου, *Έγγραφα θωονικής εποχής. Το σύνγραμμα του 1844*, Αθήνα 1972 και Κ. Ν. Τριανταφύλλου, δ.π.

24. Ένδεικτικό παράδειγμα οι Άδελφοί Καποτσάρη και ο Ιωάννης Κόλλας (πίνακας II, ΙΓ'). Οι πρώτοι είναι πιθανό να συνδέονται με τους Χ. Γκίκα και την εταιρεία των Άδελφών Καποτσάρη (πίνακας II, Α'). Ο δεύτερος με τον Χίο Μιχ. Κόλλα, σταφιδέμπορο της Πάτρας από το 1834 (Κ. Ν. Τριανταφύλλου, δ.π.). Τα στοιχεία όμως αυτά δεν αρκούν για να προσδιοριστούν τα επαγγέλματα των Κερκυραίων μετόχων, ούτε πολύ περισσότερο οι σχέσεις που ένδεχόμενα τους συνδέουν με τους μετόχους ή τους εμπόρους της Πάτρας. Βέβαια στο ΕΤΕ/ΙΑ και συγκεκριμένα στην αλληλογραφία του τοπικού ανταποκριτή με το Κεντρικό Κατάστημα και στους Πιστωτικούς Καταλόγους τους Υποκαταστήματος, βρίσκουμε πολλούς από τους μετόχους της *Έλληνικής Ατμοπλοίας*. Κι εδώ όμως τα στοιχεία δεν προσφέρονται πάντα για ανάλογες εκτιμήσεις.

25. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Άλληλογραφία, Α' Άλληλογραφία Άνταποκριτών Έσωτερικού, φακ. 25 - 27 και Άλληλογραφία, Θ' Ιδιώτες, φακ. 11.

26. Τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής αυτής ήταν οι Σπ. Δαμιανός, Κων. Μπαλτάς και Φρ. Σολάρης (ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Έργα, Α' Ναυτιλιακά, φακ. 36 Έταιρεία Έλληνικής Ατμοπλοίας στην Πάτρα : Σύστασις, Πρακτικά Έπιτροπής, Άλληλογραφία, 1853. Πρακτικά Έπιτροπής, αρ. 284 - 285). Για τη συνεργασία της επιτροπής συγκρότησης της εταιρείας και των Κερκυραίων μετόχων βλ. αναλυτικά Κ. Παπαθανασόπουλος, *Έλληνική έμπορική ναυτιλία (1833 - 1856)*. *Εξέλιξη και αναπροσαρμογή*, δ.π., σ. 209 - 210, 221 - 227.

27. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Άλληλογραφία, Α' Άλληλογραφία Άνταποκριτών Έσωτερικού, φακ. 25 - 27 και Ιωάννης Γ. Τυπάλδος Λασκαράτος, «Οικογένειαι Κεφαλά εις την Ελλάδα», *Παρνασσός* 18 (1976) 441.

Ἀδελφούς Πόστολη, ἑπίσης ἐμπόρους²⁸. Ἐπισημαίνουμε τέλος τὴν παρουσία τοῦ ἱστορικοῦ Σπύρου Ζαμπέλιου, μεγαλομετόχου τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας καὶ μετόχου ἀκόμα τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν «Φοῖνιξ» καὶ «Πάτραι»²⁹.

Ἐξετάζοντας τὴν κεφαλαιακὴ συμμετοχὴ τῶν ὑπολοίπων διαμερισμάτων βλέπουμε ὅτι περιορίζεται στὸ 22,23%. Ἀπὸ τὸ ποσοστὸ αὐτὸ τὸ 7,73% ἀφορᾷ τὸν Πειραιᾶ ποὺ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ ἰσχυροὺς τοπικοὺς οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς παράγοντες³⁰. Ξεχωρίζουν ἀνάμεσά τους ὁ τραπεζίτης Λουκάς Ράλλης, ὁ ναυπηγὸς Γεώργιος Τομπάζης, πρῶνι μέτοχοι τῆς *Ἐταιρείας Ἑλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐβοίου*, ὁ Ἰωάννης Ἀφεντούλης³¹, ὁ Ἰωάννης Χρηστοφίδης, ἔμπορος

28. Βλέπε ἀντίστοιχα ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, Α' Ἀλληλογραφία ἐσωτερικοῦ, φακ. 25 - 27 καὶ Ἀλληλογραφία, Θ' Ἰδιώτες, φακ. 11.

29. Βλέπε ἀντίστοιχα ΕΤΕ/ΙΑ, VI Μέτοχοι - Μετοχές, I Λυτὰ ἔγγραφα, φακ. 4 Κατάλογοι Μετόχων (1853), XXI Ἀλληλογραφία, Ἀλληλογραφία Θ' Ἰδιώτες, φακ. 10, 12, ὅπου δίνονται πολλὰ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὴ συνεργασία τοῦ Σπ. Ζαμπέλιου μὲ τὸν Γεώργιο Σταῦρο καὶ Ἀλληλογραφία IB', Ἀλληλογραφία Ἐξωτερικοῦ, Σειρὰ Β', φακ. 19.

30. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς προσφέρουν πολλὰς ἐνδείξεις γιὰ τὴ σύνθεση τῆς τάξης τῶν μεγαλεμπόρων τοῦ Πειραιᾶ καὶ τὴ δομὴ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν λειτουργιῶν τῆς. Οἱ Σωτήριος Ρετσίνας (1854 - 1855), Λουκάς Ράλλης (1855 - 1866), Δημήτριος Μουτσόπουλος (1866 - 1874) καὶ Τρύφων Μουτσόπουλος (1866 - 1874) διοικοῦν ὡς δήμαρχοι τὸν Πειραιᾶ γιὰ 29 συνεχῆ χρόνια. Οἱ Νικόλαος Μελετόπουλος (1852 - 1855, 1858 - 1866), Ἰωάννης Χρηστοφίδης (1866 - 1883) καὶ Δημήτριος Σεφεράλης (1866 - 1874) ἦταν δημοτικοὶ σύμβουλοι Πειραιᾶ. Ὁ Νικόλαος Μελετόπουλος (1855 - 1858, 1874 - 1879) διετέλεσε μάλιστα καὶ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ὁ Δημήτριος Μουτσόπουλος καὶ ὁ ἀδελφὸς του Τρύφων ἔρχονται στὸν Πειραιᾶ ἀπὸ τὴ Γορτυνία τὸ 1834. Στήνουν μιὰ μικρὴ ξύλινη παράγκα στὴν ἀγορὰ καὶ κάνουν μικρεμπόριο, γιὰ νὰ ἐξελιχθοῦν ἀρχικὰ σὲ μεγαλέμπορους ποὺ μεταφέρουν μὲ δικά τους πλοῖα σιτάρη ἀπὸ τὴ Ρωσία καὶ ἀργότερα σὲ τραπεζίτες. Στὶς δημοτικὲς ἐκλογὲς τοῦ 1866 θὰ κερδίσουν τὸν φιλοοθωνιστὴ Χίο μεγαλέμπορο Λουκά Ράλλη μὲ τὴ βοήθεια τοῦ γιатροῦ Θεοδώρου Ἀφεντούλη, καθηγητὴ πανεπιστημίου καὶ Ἀντιπρόεδρου τῆς Ἐθνοσυνέλευσης τοῦ 1863, ἀνθρώπου μὲ μεγάλη ἐπιρροὴ στοὺς Πειραιῶτες. Ἀπὸ τότε θὰ διοικήσουν διαδοχικὰ τὸ Δῆμο μέχρι τὸ 1883, γιὰ νὰ ἐπανεέλθουν τὸ 1895 μὲ τὸν Τρύφωνα Μουτσόπουλο ποὺ παραμένει δήμαρχος μέχρι τὸ 1903. Τὸ ἴδιο περὶ του συμβαίνει μὲ τοὺς Ρετσίνας, ἐνῶ οἱ Ράλληδες μὲ διαφορετικὴ κοινωνικὴ προέλευση καὶ διαφορετικὴ οἰκονομικὴ ἀφετηρία ἀπὸ τοὺς προηγούμενους, παρουσιάζουν σταδιακὰ πολλὰ κοινὰ στοιχεῖα μαζί τους (Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Εὐρετήριο Διατελεσάντων Δημάρχων καὶ Δημοτικῶν Συμβούλων Πειραιῶς, Παλαιοὶ Ὁδηγοὶ Πειραιῶς. Βλ. ἀκόμα Κ. Ζουμπουλίδης, *Ἱστορία καὶ ἐξελίξεις τοῦ λιμένος Πειραιῶς*, Ἀθήνα 1932, Δ. Θ. Σπηλιωτόπουλος, *Ὁ Πειραιεὺς καὶ οἱ Δήμαρχοι τῆς Α' Ἐκατονταετηρίδος*, Πειραιῶς 1939 καὶ *Μέγα Ἑλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ Βοβολίνη*).

31. Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουμε γιὰ τὸν Ἰωάννη Ἀφεντούλη εἶναι δυστυχῶς ἀνεπαρκή. Πέθανε μεταξύ 1854 - 1856 καὶ πρέπει νὰ εἶχε κάποια σχέση μὲ τὸν καθηγητὴ τῆς Φαρμακολογίας στὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Θεόδωρο Ἀφεντούλη (δ.π.). Βλ. σχετικὰ ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32 δ.π. ὑποφ. 2, Γιάννης Ε. Χα-

ἀποικιακῶν³², οἱ τραπεζίτες Δημήτριος Μουτσόπουλος, Τρύφων Μουτσόπουλος, Νικόλαος Μελετόπουλος³³, ὁ Σωτήριος Ρετσίνας³⁴ καὶ ὁ Δημήτριος Σεφερλῆς, ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἰδρυτὲς τοῦ πρώτου πειραϊκοῦ ἀτμό-μυλου³⁵.

Μετὰ τὸν Πειραιᾶ οἱ μετρήσεις δείχνουν ὅτι δεκατρία διαμερίσματα μοιράζονται τὸ 14,70% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν μὲ μέγιστο καὶ ἐλάχιστο ποσοστὸ συμμετοχῆς τὸ 1,90% καὶ 0,23% ἀντίστοιχα (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα II, σ.180).

Πρόκειται συνεπῶς γιὰ συμμετοχὲς ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἔνδειξη γιὰ τὰ ὅρια μέσα στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ διαφοροποίηση τῶν μετόχων. Ἐπιπρόσθετα μπορεῖ νὰ ὑποδεικνύουν σχέσεις διαφορετικῆς ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ συνδέουν γεωγραφικὰ καὶ ἐμπορικὰ τὰ διαμερίσματα μὲ τὴν Πάτρα. Ἡ παρουσία τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὑδρας φαίνεται ὅτι μᾶλλον ἐνισχύει αὐτὴν τὴν παρατήρηση³⁶. Ἡ ὑπόθεση ὅμως αὐτὴ θὰ ἐπαληθευθεῖ

τζημανωλάκης, *Χρονικὸ τῆς πειραϊκῆς πνευματικῆς ζωῆς (1835 - 1973)*, Πειραιᾶς 1973 καὶ *Γενικὴ Παγκόσμιος Ἑγκυκλοπαίδεια* Πάπυρος - Λαρούς.

32. Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Παλαιοὶ Ὁδηγοὶ Πειραιῶς.

33. ΕΤΕ/ΙΑ, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 3, ὅπου βρίσκονται Πιστωτικοὶ Κατάλογοι τοῦ Ὑποκαταστήματος Πειραιᾶ, Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, ὁ.π. καὶ Δ. Θ. Σπηλιωτόπουλος, ὁ.π.

34. Καὶ γιὰ τὸν Σωτήριο Ρετσίνα τὰ στοιχεῖα δὲν ἐπαρκοῦν. Πέθανε μεταξὺ 1854 - 1856 καὶ πρέπει νὰ ἦταν συγγενὴς τοῦ μεγάλεμπορου Γεωργίου Ρετσίνα, πατέρα τοῦ τραπεζίτη Θεόδωρου Ρετσίνα, δημοτικοῦ συμβούλου (1866 - 1870, 1874 - 1879) καὶ δήμαρχου Πειραιᾶ ἀπὸ τὸ 1887 μέχρι τὸ 1895 (ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Νουτιλιακά, φακ. 32, ὁ.π., XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 3 ὁ.π., Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Εὐρετήριο Διατελεσάντων Δημάρχων καὶ Δημοτικῶν Συμβούλων Πειραιῶς, Παλαιοὶ Ὁδηγοὶ Πειραιῶς, Γ. Ἀναστασόπουλος, ὁ.π. καὶ Δ. Θ. Σπλιωτόπουλος, ὁ.π.).

35. Ὁ ἄλλος ἦταν ὁ Ἀγγλὸς μηχανικὸς Τζῶν - Μάκ Δουάλλ ποὺ ἱδρύσε ἀργότερα (1873) ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα μηχανουργεῖα τοῦ Πειραιᾶ. Βλ. σχετικὰ Σ. Π. Λοβέρδος, *Ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος*, Ἀθήνα 1901 καὶ γιὰ τὸν Δημήτριο Σεφερλῆ καὶ τὸν Τζῶν - Μάκ Δουάλλ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Παλαιοὶ Ὁδηγοὶ καὶ Δ. Θ. Σπηλιωτόπουλος, ὁ.π.

36. Καὶ τὰ δύο νησιά συνδέονται ἐμπορικὰ περισσότερο μὲ τὸ Αἰγαῖο καὶ λιγότερο μὲ τὸ Ἴονιο. Ἐπιπλέον ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ παραδοσιακὲς οἰκογένειες ἐμποροκαρναβαкураίων, ὁρισμένες ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔχουν ἐγκαταλεῖψει τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κατάκτηση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ στὰ ἀνώτατα μάλιστα ἐπίπεδα τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας. Ἐνδεικτικὸ παράδειγμα οἱ Κουντουριώτες τοῦ πίνακα II, IB' ποὺ μετέχουν στὴν ἐταιρεία μὲ 9 συνολικὰ μετοχές. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Γεώργιος Κουντουριώτης εἶχε διατελέσει κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴ περίοδο Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἐπὶ Καποδίστρια μέλος τοῦ Πανελληνίου καὶ γερουσιαστῆς καὶ ἐπὶ Ὀθωνος σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, γερουσιαστῆς, πρωθυπουργὸς καὶ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Ὁ Δημ. Α. Κουντουριώτης ἦταν βουλευτῆς, ὁ Θεόδωρος Γ. Κουντουριώτης ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ ὁ Παντελῆς Α. Κουντουριώτης Πρόεδρος τῆς Ἀδελφότητος τῶν Ὑδραίων στὴν Ἀθήνα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐμμ. Δ. Ὀρλώφ ἦταν βουλευτῆς, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης Κουντουπιώτης ἀναφέρεται

σέ άλλο σημείο με την εξέταση των μετόχων της 'Εταιρείας 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας³⁷. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για τη Σμύρνη, ή συμμετοχή της οποίας περιορίζεται στο 1,67%, ποσοστό που ενισχύει αντί να κλονίζει την υπόθεση σχετικά με την επενδυτική αδράνεια των όμογενών κεφαλαιούχων³⁸.

Πρέπει να σημειώσουμε τέλος την απουσία της 'Εθνικής Τράπεζας και της Σύρου. 'Η πρώτη αντανakλά μιὰ επιφύλαξη που μαρτυρά την ύπαρξη ισχυρών συμφερόντων τα οποία καθορίζουν τις επενδυτικές διαθεσιμότητες της Τράπεζας, ενώ η δεύτερη μιὰ γενική επενδυτική απροθυμία³⁹.

'Από όσα προηγήθηκαν προκύπτει ότι η 'Ελληνική 'Ατμοπλοΐα προσφέρεται σέ ταξινομήσεις που μπορούν να υποδείξουν τις επενδυτικές δυνατότητες ορισμένων επαρχιακών κέντρων. Καθώς ωστόσο τα περισσότερα από τα κέντρα αυτά συνδέονται άμεσα με το κύκλωμα εμπορίας και μεταφοράς της σταφίδας, ή αξιοποίηση του πλεονάσματος από τον αγροτικό τομέα στην ατμοπλοΐα συνεπάγεται την υπόθεση, αν όχι τη βεβαιότητα, ότι ολοκληρώνει αυτό ακριβώς το κύκλωμα. Ένα δεύτερο στοιχείο, που μās οδηγεί στην ίδια τελικά υπόθεση, είναι οι διασυνδέσεις που αναδεικνύονται από τη γεωγραφική διασπορά της εταιρείας. Βλέπουμε πράγματι ένα δυτικοελλαδικό κύκλωμα το οποίο συνδέει εμπορικά την Πάτρα και την Κέρκυρα με τα περισσότερα επαρχιακά κέντρα. Μένει το πρόβλημα των υπολοίπων κέντρων. Έδώ, εκείνο που μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο είναι ότι μολονότι τα κέντρα αυτά παρουσιάζουν την ίδια τυπική σύνδεση με την 'Ανατολή, ορισμένα απ' αυτά έχουν να δείξουν ότι δέν υπάρχει απόλυτη συσχέτιση της συμμετοχής τους με την επέκταση των εμπορικών και ναυτιλιακών τους δραστηριοτήτων. Τελευταία υπόδειξη ή κοινωνική και οικονομική φυσιογνωμία των κέντρων όπου δοκιμάζεται ή αναπροσαρμογή, όπως αυτή αντανakλά στα πρόσωπα των επενδυτών. Στην περίπτωση αυτή

ως μέλος της επιτροπής των 'Ολυμπίων στις Σπέτσες (πίνακας II, ΙΑ'). Βλ. σχετικά *Πρακτικά της Βουλής*, Περίοδος Α' και Β', *Μέγα 'Ελληνικό Βιογραφικό Λεξικό* Βοβολίνη, 'Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό 'Ελευθερουδάκη και για τη σύσταση των 'Ολυμπίων Γ. 'Αναστασόπουλος, δ.π.

37. 'Η 'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας έχει έδρα τη Σύρο. Θεωρητικά λοιπόν θα πρέπει να μετέχουν σ' αυτήν όχι μόνον οι Σπέτσες και ή 'Υδρα, αλλά και όλα τα άλλα διαιμερίσματα που συνδέονται εμπορικά με την 'Ανατολή.

38. Για τη στάση των 'Ελλήνων του εξωτερικού απέναντι στην εταιρεία, βλ. άναλυτικά Κ. Παπαθανασόπουλος, δ.π. 201 - 207, 210 - 211, 214 - 218 και «'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας (1857-1869) 'Υποθέσεις έρευνας και προβληματική», *Μνήμων* 9 (1983) 207 - 208, 210.

39. Κ. Παπαθανασόπουλος, 'Ελληνική εμπορική ναυτιλία (1833 - 1856). 'Εξέλιξη και αναπροσαρμογή, δ.π., σ. 193 - 203.

τά δικά μας παραδείγματα τείνουν νά δείξουν ὅτι οἱ πόλεις Πάτρα καί Πειραιᾶς ἀναπτύσσουν συγκεκριμένες κοινωνικές καί οἰκονομικές λειτουργίες πού τίς συνδέουν ὀργανικά μέ τόν κύριο ἑλλαδικό χῶρο.

Μᾶς ἀπομένει νά δοῦμε τόν τελευταῖο πίνακα (III). Ἀπό τόν πίνακα αὐτό μπορεῖ κανεῖς νά διαπιστώσει :

α) ὅτι τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς στὸ μετοχικὸ κεφάλαιο τῆς *Ἑταιρείας Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας* εἶναι μᾶλλον ὑψηλό :

Φάσμα Μετοχῶν	Μέτοχοι	Συμμετοχὴ Μετόχων %	Μετοχές	Συμμετοχὴ Μετοχῶν %
1 - 10	48	46,60	177	89,09
10 - 100	53	51,46	812	37,09
100 - 800	2	1,94	1.200	54,82
Σύνολο	103	100,00	2.189	100,00

β) ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν συγκεντρώνεται στὰ χέρια τοῦ Κράτους, τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας καί τῶν Ἑλλήνων κεφαλαιούχων τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ὁποῖοι μαζί μέ τοὺς μετόχους τῆς Κέρκυρας καί τῆς Κεφαλονιάς κατέχουν τὸ 82,64% τῶν μετοχῶν (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, σ.186).

γ) ὅτι τὸ ὑπόλοιπο τῶν μετοχῶν (17,36%) κατανέμεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ καί δύο ἀκόμα μετόχων. Ἐνὸς ἀπὸ τὴν Ἄρτα καί ἑνὸς ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, σ.186).

Πρόκειται συνεπῶς γιὰ μιὰ ἡμιδημόσια ἐταιρεία στὴν ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Κράτος μετέχουν κυρίως ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα καί οἱ Ἑλληνες κεφαλαιοῦχοι τοῦ ἐξωτερικοῦ. Αὐτὸ δείχνει ὅτι τὸ ὑψηλὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς στὸ μετοχικὸ κεφάλαιο τῆς ἐταιρείας δὲν ὀφείλεται σὲ μιὰ αὐξηση τῶν μετοχῶν τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἡ συμμετοχὴ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον εἶναι περιορισμένη, ἀλλὰ ὅπου διαπιστώνεται ἀποκαλύπτει τίς περισσότερες φορὲς συσχετισμοὺς πού ἐνισχύουν τελικὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν κύριων φορέων τῆς ἐπένδυσης.

Ἐνδεικτικὸ παράδειγμα ἡ Σύρος πού κατέχει τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ μετοχῶν (8,59%) σὲ σχέση μέ τὰ ὑπόλοιπα διαμερίσματα τοῦ ἐσωτερικοῦ (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, σ.186). Ἐδῶ, ἐπὶ συνόλου ἑκατὸν δεκαεννιά ἐμπόρων κυρίως, πού καλοῦνται ἐγγράφως ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ Τράπεζα νά μετέχουν στὴν ἐταιρεία⁴⁰, μόνον δεκαεννιά θὰ ἀνταποκριθοῦν⁴¹.

40. ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φак. 32, δ.π. ὑποφ. 2.

41. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. καί XX Ὑποκαταστήματα, Β' Ἀρχεῖο Ὑποκαταστήματος Σύρου, φак. 2, ἔγγραφα τοῦ Κεντρικοῦ Καταστήματος τῆς ΕΤΕ (1850 - 1855).

Ἀπὸ αὐτοὺς, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, IS'⁴², οἱ δεκαεπτὰ εἶναι χρηματοδοτοῦμενοι ἀπὸ τὴν Τράπεζα : δεκαεξὶ ἔμποροι καὶ ὁ πλοίαρχος Ἀλέξανδρος Δομεστίνης. Οἱ ὑπόλοιποι δύο ποὺ δὲν χρηματοδοτοῦνται εἶναι ὁ δικηγόρος Ἀνδρέας Ναυτῆς⁴³ καὶ ὁ μέτοχος καὶ διευθυντῆς τοῦ Πρακτορείου τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας στὴν Ἑρμούπολη Διαμαντῆς Μάνιαρης⁴⁴. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς δεκαεξὶ ἐμπόρους ποὺ θὰ ἐγγραφοῦν τελικὰ ὡς μέτοχοι μόνο ὀκτὼ εἶναι ἐξέχοντες ἔμποροι ἀπὸ τὴν πρώτη τάξη, πράγμα ποὺ δείχνει ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μεγαλεμπόρων τῆς Σύρου ἀπέχει. Ἐπισημαίνουμε τέλος τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἡλία Κεχαγιά καὶ Ἀμβρόσιου Δαμαλά, γιατί μεταφράζει ἐπὶ πλεον σχέσεις μὲ τὴν Τράπεζα καὶ τὸ ἄμεσο περιβάλλον της. Ὁ πρῶτος ἐκτὸς ἀπὸ ἔμπορος εἶναι καὶ μέτοχος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας καὶ ἐξάδελφος τοῦ Εὐθύμιου Κεχαγιά⁴⁵. Ὁ δεύτερος εἶναι μεγάλεμπόρος, μέτοχος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, δήμαρχος Σύρου καὶ γαμπρὸς τοῦ Λουκά Ράλλη⁴⁶. Ἀνάλογες ἐκτιμήσεις ποὺ ἐπιβεβαιώνουν ἀντὶ τὴ διαψεύδουν τὴν ἀρχικὴ μας ἐκτίμηση γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ, μποροῦμε νὰ κάνουμε καὶ γιὰ τὸν Πειραιᾶ (πίνακας III, IH').

Ἀκριβέστερα ὁ Λουκάς Ράλης γράφεται μέτοχος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ τοὺς Στέφανο Φραγκιάδη ἀπὸ τὸ Λίβερπουλ (πίνακας III, Δ'), Ζωρζῆ Ψύχα, ἔμπορο ἀπὸ τὸ Ἀμστερνταμ (πίνακας III, Γ'), Μιχαὴλ Ἀγέλαστο καὶ Υἱούς, ἐμπόρους στὴ Μασσαλία (πίνακας III, Β'), Α. Βουτσινᾶ, Ἀμβρόσιο Δαμαλά, Δημήτριο Καλλάρη καὶ Σωκράτη Ράλλη, ἐμπόρους ἀπὸ τὴ Σύρο (πίνακας III, IS', ὅ.π.)⁴⁷. Ἐνῶ ὁ Τρύφων Μουτσόπουλος ποὺ δὲν ἀναγράφεται στὸν πίνακα III, IH', εἶναι μέτοχος τῆς ἐταιρείας μαζί μὲ τὸν Κωνσταντινουπολίτη Δημ. Δημητρακόπουλο γιὰ 40 μετοχές (πίνακας III, IS')⁴⁸.

42. Οἱ ιδιότητές τους αὐτὲς σημειώνονται μὲ ἐνδείξεις ποὺ ἀναλύνονται στὴν ἀρχὴ τοῦ πίνακα III. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, Γ' Ἐγγραφα Ἐμπίσθων Ὑποκαταστημάτων πρὸς τὸ Λογιστικὸ τμήμα τῆς ΕΤΕ, φακ. 455, 456, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5, ὅπου βρίσκονται Πιστωτικοὶ Κατάλογοι τῶν ἐμπόρων Σύρου, VI Μέτοχοι-Μετοχές, I Αὐτὰ ἔγγραφα, φακ. 4, Κατάλογοι Μετόχων (1853, 1856 - 1857).

43. Ἀνδρέας Ναυτῆς, *Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου περὶ βιβλιαρίου*, Ἑρμούπολη 1851.

44. Βλ. σχετικὰ ὅ.π., σημ. 11.

45. Βλ. σχετικὰ ὅ.π., σημ. 4.

46. Ἐμμανουὴλ Κόκκινος, *Λόγος ἐπικύβειος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου— κατὰ τὴν ἐν Ἑρμούπολιν Σύρον δημοτελεῖ κηδεῖαν τοῦ αἰοδήμου Ἀμβροσίου Ι. Δαμαλά*, Φυλλάδιο, Β.Β., Γ 41, Ἀθῆνα 1870. Ζαφ. Βάος, *Ἀμβρόσιος Ι. Δαμαλάς, Δήμαρχος Ἑρμούπολεως 1853 - 1862*, Ἀθῆνα 1971 καὶ ὅ.π., σημ. 4.

47. ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, ὑποφ. 1, ὅπου βρίσκονται τὰ ἱδρυτικὰ ἔγγραφα τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας.

48. Ὁ Τραπεζίτης Τρύφων Μουτσόπουλος (βλ. σχετικὰ σημ. 30, ὅ.π.) ἀναφέρεται στὸ Καταστατικὸ Συμβόλαιο τῆς ἐταιρείας ὡς μέτοχος καὶ ὡς ἐπίτροπος τοῦ Δημ. Δημητρακόπουλου. Παρόλα αὐτὰ στὸν ἀναλυτικὸν κατάλογο τῶν μετόχων ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναγράφεται μόνο ὁ δεύτερος (ΕΤΕ/ΙΑ, ὅ.π.).

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀθήνα (πίνακας III, IZ'), ἡ δευτέρα μετὰ τὴ Σύρο σὲ μετοχές (5,85%), προσφέρεται γιὰ ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις γιατί ἐπὶ συνόλου δεκαεπτὰ μετόχων πέντε εἶναι κτηματίες, δύο γερουσιαστές, ἓνας βουλευτὴς καὶ σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, ἓνας ἔμπορος, ἓνας τραπεζίτης, ἓνας ὑποδιευθυντὴς τῶν Γενικῶν Ταχυδρομείων, ἓνας γιατρός καὶ ἓνας δημοδιδάσκαλος⁴⁹. Ὅρισμένοι μάλιστα ὅπως οἱ Γεώργιος Ἀντωνόπουλος, Θεόδωρος Λεονάρδος, Κωνσταντίνος Πλατύς, Ἀνδρέας Σαράντης καὶ Γ. Π. Σκουζὲς ἐκπροσωποῦν παράλληλα ὡς πληρεξούσιοι ἢ ὡς ἐπίτροποι καὶ μετόχους ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν⁵⁰.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ Σύρο, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἀθήνα μετέχουν ἀκόμα ὁ Πύργος, ἡ Γαστοῦνη καὶ ἡ Καλαμάτα, μὲ πολὺ χαμηλὰ ποσοστὰ συμμετοχῆς (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, σ.186), ἐνῶ ἀπέχουν ἡ Πάτρα⁵¹, οἱ Σπέτσες καὶ ἡ Ὑδρα. Ἐνισχύονται ἔτσι ὁρισμένες προηγούμενες ὑποθέσεις μας γιὰ τὸ χαρακτῆρα τῆς συμμετοχῆς τῆς Πάτρας καὶ τῶν δύο παραδοσιακῶν ναυτιλιακῶν κέντρων στὴ δευτέρα ἑταιρεία.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν παρουσία τῆς Κέρκυρας ποὺ περιορίζεται στὸ 3,24% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν τῆς νέας ἑταιρείας, ποσοστὸ ποὺ ἀφορᾷ τὴ συμμετοχὴ εἰκοσιέξη συνολικὰ μετόχων «ἄνευ γνωστοῦ ἐπαγγέλματος» ποὺ ἐκπροσωποῦνται ὅλοι ἀπὸ τὸν διοικητὴ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας Γ. Σταῦρο⁵².

Ἀντίθετα ἡ παρουσία τῆς Κεφαλониᾶς ποὺ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στοὺς μετοχικοὺς καταλόγους τῶν ἐλληνικῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, εἶναι πιθανὸ νὰ συνδέεται ἀποκλειστικὰ μὲ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν ἀδελφῶν Θεόδωρου Αὐλήχου, Ἰωάννη Ἀννινου καὶ Βαπτιστῆ Ἀννινου, ποὺ γράφονται στὴν ἑταιρεία γιὰ 60 συνολικὰ μετοχές καὶ ἔχουν ὡς πληρεξούσιο τὸν Γεώργιο Τυπάλδο⁵³.

Κάτι ἀνάλογο δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν παρουσία τῶν μητροπολίτη Ἁρτας Σωφρόνιου καὶ τοῦ Ζαχαρία Χ. Ἀλατζᾶ ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη, ποὺ μετέχουν στὴ νέα ἑταιρεία μὲ 12 καὶ 8 μετοχές ἀντίστοιχα καὶ ἔχουν ὡς πληρεξούσιους ὁ πρῶτος τὸν Ἀναστάσιο Καλὸ, κάτοικο Ἀθηνῶν, ἄνευ

49. Βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π., *Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς*, Περίοδος Δ' καὶ Ι.Α. Βαλαωρίτης, δ.π.

50. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

51. Στὸ Καταστατικὸ Συμβόλαιο τῆς ἑταιρείας ἀναφέρονται ὡς μέτοχοι οἱ Γ. Ἀντωνόπουλος, γερουσιαστής, κάτοικος Ἀθηνῶν καὶ Κ. καὶ Σ. Θεοχάρης, ἔμποροι Πάτρας γιὰ 6 συνολικὰ μετοχές. Ἐντούτοις, καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ προηγούμενα (βλ. σχετικὰ σημ. 48) στὸν ἀναλυτικὸν κατάλογο τῶν μετόχων ἀναγράφεται μόνον ὁ πρῶτος, ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ πληρεξούσιος τῶν Κ. καὶ Σ. Θεοχάρη. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. καὶ Κ. Ν. Τριανταφύλλου, δ.π.

52. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

53. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

ἐπαγγέλματος καὶ ὁ δεύτερος τὸν Ἀθηναῖο ἐφέτη Μιχαὴλ Καραμάνο⁵⁴. Γιατὶ ἡ συμμετοχὴ τους εἶναι ἐνδεχόμενο νὰ ὑπαγορεύεται ἀπὸ ἐθνικὰ συμ- φέροντα ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ ἐντοπιστοῦν στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς ἐργα- σίας. Τὸ γεγονὸς ὥστόσο ὅτι ἡ Κοινότητα Ἄρτας εἶναι μεγαλομέτοχος τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας⁵⁵ σημαίνει ἀκόμα ὅτι εἶναι παράλληλα καὶ μεγαλομέ- τοχος τῆς τράπεζας τοῦ ἐθνικοῦ κέντρου. Συνεπῶς δὲν ἀποκλείεται μέσα ἀπὸ συμμετοχὲς ἀνάλογες μὲ ἐκείνη τοῦ Σωφρόνιου, νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει ἓνα εὐρὺ πλέγμα παραγόντων ὅπου οἱ πολιτικοὶ ἔχουν μείζονα λόγο.

Προχωροῦμε τώρα στὴν ἐξέταση τῶν Ἑλλήνων κεφαλαιούχων τοῦ ἐξωτερικοῦ ποὺ κατέχουν μετὰ τὸ Κράτος τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ στὸ σύ- νολο τῶν μετόχων τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας (21,84%). Πρό- κειται συνεπῶς γιὰ μιὰ σημαντικὴ ἐπενδυτικὴ παρουσία. Ἡ διαπίστωση αὕτη ὥστόσο φαίνεται ὅτι ἰσχύει γιὰ τὸ σύνολο τῶν ὁμογενῶν, μὲ τὴν ἔν- νοια ὅτι ἀνάλογη συμμετοχὴ ἐκδηλώνεται γιὰ πρώτη φορά, ἀφορᾷ ὁρισμένα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς ὁμογένειας καὶ εἶναι ὑψηλότερη σὲ σχέση μὲ τὴν ἀντίστοιχη συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ (βλ. συγκεν- τρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, σ.186). Ἄν, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, προσεγ- γίσουμε αὐτὴν τὴν παρουσία σύμφωνα μὲ τὶς ἐπαγγελματικὲς δραστηριότητες τῶν ὁμογενῶν, προκύπτουν ὁρισμένα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὴ μελέτη τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνες ποὺ ζοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ ἐπικράτεια καὶ τοὺς Ἑλληνες τοῦ ἀνεξάρτητου Κράτους, γιατί τὰ ἐπαγγέλ- ματα τῶν πρώτων εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνα τῶν Ἑλ- λήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ ποὺ τοὺς ἐκπροσωποῦν στὴν ἐταιρεία.

Ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Λουκά Ράλλη ποὺ εἶναι, ὅπως εἶδαμε, πληρεξού- σιος τῶν ἐμπόρων Ζωρζῆ Ψύχα ἀπὸ τὸ Ἀμστερνταμ καὶ Μιχαὴλ Ἀγέ- λαστου καὶ Υἱὸν ἀπὸ τὴ Μασσαλία, ὁ τραπεζίτης Σταμάτιος Βοῦρος εἶναι πληρεξούσιος γιὰ τοὺς Ζαφειρόπουλο καὶ Ζαρίφη, τραπεζίτες ἀπὸ τὴ Μασ- σαλία (πίνακας III, Ε'), ὁ Τρύφων Μουτσόπουλος ἐπίτροπος τοῦ Δημ. Δη- μητρακόπουλου, ἐμπόρου ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη (πίνακας III, ΣΤ') καὶ ὁ τραπεζίτης Γεώργιος Σκουζὲς πληρεξούσιος τοῦ Κωνσταντίνου Γερα- λόπουλου, ἐμπόρου ἀπὸ τὸ Λονδίνο (πίνακας III, Η')⁵⁶.

Ἀλλὰ καὶ ὅπου τὰ ἐπαγγέλματα τῶν ὁμογενῶν δὲ συμπίπτουν μὲ ἐκεῖνα τῶν ἐκπροσώπων τους ἢ ὅπου αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐντοπιστοῦν μὲ

54. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

55. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. καὶ VI Μέτοχοι - Μετοχές, I Αὐτὰ ἔγγραφα, φακ. 4, Κατάλογοι Μετόχων (1853).

56. Βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, IB' Ἀλληλογραφία Ἐξωτερι- κοῦ, Σειρὰ Β', φακ. 13, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, δ.π. καὶ Α. Κράους, Κατά- λογος Ἐξωτερεῶς Ἀλληλογραφίας, Β', φακ. 13 (Ἀνέκδοτη μεταπτυχιακὴ ἐργασία).

ἀκρίβεια, τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς τῆς προσέγγισης παραμένει ἀμείωτο γιατί μεταφράζει τὸν πολὺπλευρο χαρακτήρα τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῆς ὁμογένειας καὶ τῶν ἐλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ, ποὺ μπορεῖ νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ ἀπλὴ συγγένεια καὶ νὰ φτάνει σὲ ἐπενδύσεις. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες ποὺ ἡ συνεργασία αὐτὴ ἀντανακλᾷ τὶς σχέσεις τῶν ὁμογενῶν μὲ τὴν Ἑθνικὴ Τράπεζα, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι προηγούμενες ἐκτιμήσεις μας γιὰ τὸν πρωταγωνιστικὸ ρόλο τῆς Τράπεζας στὴν προσπάθεια δημιουργίας τῆς ἀτμοσφαιρῆς Σύρου. Ἐνδεικτικὰ παραδείγματα, ὁ κτηματίας Δρόσος Δρόσος, πληρεξούσιος τοῦ ἐμπόρου Ν. Μαύρου ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸ (πίνακας III, ΙΑ'), ὁ βουλευτὴς Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος, πληρεξούσιος τῶν ἐμπόρων Λουκᾶ Ζίφου καὶ Ζαννῆ Ροδοκανάκη ἀπὸ τὸ Μάντσεστερ (πίνακας III, Γ'), ὁ Γρηγόριος Τύμπας, ἐπίτροπος τοῦ Γρηγορίου Τύμπα ἀπὸ τὸ Λίβερπουλ (πίνακας III, Δ'), ὁ Γεώργιος Βασιλείου⁵⁷, πληρεξούσιος τῶν Κωνσταντίνου Φωστηρόπουλου ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι (πίνακας III, Ζ') καὶ Ἀλέξανδρου Βασιλείου, ἀνταποκριτὴ τῆς ΕΤΕ στὴ Μασσαλία (πίνακας III, Ε') καὶ ὁ Νικόλαος Δραγούμης⁵⁸, ἀντιπρόσωπος τοῦ Νικόλαου Νομικοῦ ἀπὸ τὸ Μάντσεστερ (πίνακας III, Γ')⁵⁹.

Ὑπογραμμίζουμε τέλος τὴν παρουσία τοῦ Ἑμμ. Μηταράκη, ἐπίτροπου τῶν Γιαννακόπουλου καὶ Κοκιλάνη, Γεώργιου Φραγκιαδάκη, Νικόλαου Φουστάνη, Μ. Γεωργαλᾶ ἀπὸ τὸ Λίβερπουλ (πίνακας III, Δ'), Α. Ζ. Εὐμορφόπουλου, Κωνσταντίνου Ταμπάκη, Δ. Σ. Ροδοκανάκη ἀπὸ τὸ Μάντσεστερ (πίνακας III, Γ') καὶ τὴν παρουσία τοῦ Παναγιώτη Παπιολάκη, πληρεξούσιου τῶν ἐμπόρων Ἀδελφῶν Τσιτσίνια, Νικόλαου Δρομοκαῦτη ἀπὸ τὴ Μασσαλία (πίνακας III, Ε'), Στέφανου Τσιτσίνια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια (πίνακας III, Θ') καὶ Ἀλέξανδρου Πετροκόκκινου⁶⁰ ἀπὸ τὸ Λονδίνο, γιατί μαζί μὲ τὴν ἀνάλογη παρουσία τοῦ Λουκᾶ Ράλλη δείχνουν τὸ λειτουργικὸ χαρακτήρα τῆς γεωγραφικῆς σύνδεσης τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ τοὺς Ἑλλήνες τοῦ ἐσωτερικοῦ⁶¹.

57. Βλ. σχετικὰ δ.π., σημ. 4.

58. Ὁ Νικόλαος Δραγούμης ἦταν ἰδρυτὴς τῆς πολιτικῆς ἐπιθεώρησης «Spectateur de l' Orient» μαζί μὲ τοὺς Μάρκο Ρενιέρη (πίνακας ΙΑ') καὶ Γεώργιο Βασιλείου (πίνακας ΙΑ' καὶ III ΙΖ'). Βλ. σχετικὰ σημ. 4 καὶ Ν. Δραγούμης, *Ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις*, ἐπιμέλεια Α. Ἀγγέλου, I-II, Ἀθήνα 1973.

59. Βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. καὶ *Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς*, Περίοδος Δ'.

60. Ὁ Ἀλέξανδρος Πετροκόκκινος ἂν καὶ ἀναφέρεται ὡς μέτοχος στὸ Καταστατικὸ Συμβόλαιο τῆς ἐταιρείας, δὲν ἀναγράφεται στὸν ἀναλυτικὸ κατάλογο τῶν μετόχων (ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, δ.π.).

61. Βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, ΙΒ' Ἀλληλογραφία Ἐξωτερικοῦ, Σειρὰ Β', δ.π. καὶ XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, δ.π.

Οί παρατηρήσεις αυτές υποδεικνύουν ότι ή 'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας συνδέεται άμεσα με την 'Εθνική Τράπεζα και τούς συνεργάτες της στο έξωτερικό και την 'Ελλάδα. Καθώς ώστόσο εκτός από την 'Εθνική Τράπεζα και τούς συνεργάτες της στην εταιρεία μετέχει και τó Κράτος τó ίδιο, θά μπορούσε νά υποθέσει κανείς ότι ή εταιρεία δημιουργείται γιά νά ανταποκριθεί στις έπιταγές μιās πολιτικής πού συνδέει τó Κράτος με τόν κατεξοχήν έγγχώριο κεφαλαιούχο και με όρισμένους από τούς σημαντικότερους κεφαλαιούχους τού έξωτερικού. Άν αυτή ή ύπόθεση ισχύει, ή εταιρεία άντανακλά τά ιδιαίτερα συμφέροντα ομάδων και τάξεων με δυσμενή άποτελέσματα γιά την έλληνική άτμοπλοΐα και την ναυτιλιακή άνάπτυξη. 'Η άπουσία τών μεγαλεμπόρων τής Σύρου και τών συνεργατών τους στο έξωτερικό και ή άποχή τής Πάτρας και τής Κέρκυρας υποβάλλουν κάποια ιδέα γιά τά όρια μέσα στά όποία μπορεί νά συντελεστεί ή άναπροσαρμογή τής έλληνικής ναυτιλίας στην κατεύθυνση τής άτμοπλοΐας. Πέρα από τις ύποθέσεις αυτές ή 'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας υποβάλλει και μιá τελευταία πού άφορά τις σχέσεις τών όμογενών με τούς 'Ελληνες τού έσωτερικού. 'Εδώ τά δικά μας παραδείγματα έδωσαν μιá επιβεβαίωση τών σχέσεων αυτών. Πολλαπλασιάζοντας μάλιστα την παραδειγματολογία μας από τις δύο προηγούμενες εταιρείες, όπου οί 'Ελληνες κεφαλαιούχοι τού έξωτερικού άπέχουν, συνεισφέρουμε ένα επιπλέον στοιχείο γιά την επιβεβαίωση αυτή, αλλά και γιά την ένίσχυση τής άρχικής μας ύπόθεσης.

Άπό όσα προηγήθηκαν μπορεί νά συμπεράνει κανείς ότι τά οικονομικά ενδιαφέροντα πού κινητοποιούνται στο ναυτιλιακό τομέα είναι ενδιαφέροντα πολλαπλής προέλευσης και μικρής τάξης. 'Η διαγραφή τών γεωγραφικών ένοτήτων πού προκύπτει από την άνάγνωση τών πινάκων και τά άντίστοιχα κυκλώματα πού άποδεικνύονται από την άνάλυση τών επιμέρους στοιχείων μεταφράζουν και την πολλαπλότητα και κυρίως τó εύρος τών κεφαλαίων στά κέντρα πού δοκιμάζεται ή άναπροσαρμογή. Τό παράδειγμα τής Πάτρας δείχνει ότι ή πραγματοποίηση ήταν δυνατή, αλλά και ότι τά περιθώρια γιά την τελική έπιτυχία ήταν επίσης περιορισμένα. Τό πρόβλημα όμως δέν είναι μόνο νά ξέρει κανείς άν ή 'Αθήνα, ή Πάτρα ή ή Σύρος άρκοϋσαν γιά την εξασφάλιση τής έπιτυχίας, αλλά άν τó συνολικό σύστημα πρόσφερε τις δυνατότητες γιά την άναπροσαρμογή τής ναυτιλίας στην κατεύθυνση τής άτμοπλοΐας. 'Η άπάντηση είναι όχι. Τά κέντρα αυτά μπορούν ώστόσο νά μās ύποδείξουν όρισμένα μεγέθη πού έχουν νά κάνουν με την κοινωνικο-οικονομική τους φυσιογνωμία και νά μās υποβάλουν κάποιες ιδέες σχετικά με τις δυνατές διεξόδους πού μπορούν νά έχουν όρισμένες τάξεις και εισοδήματα πού δέν προέρχονται άποκλειστικά από τόν άγροτικό τομέα. Στην όπτική αυτή εξέτάσαμε και την παρουσία μετόχων πού δέν συνδέονται άμεσα ή έμμεσα ούτε με τó παραδοσιακό ούτε με τó νέο μοντέλο

ναυτιλιακής δραστηριότητας, για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι στις περισσότερες φορές αυτή ή παρουσία εξυπηρετεί συμφέροντα ευρύτερα από τα στενά οικονομικά και καλύπτει πολιτικές ή άλλες επιδιώξεις. Συνδυάζοντας τις παρατηρήσεις μας αναφορικά με την κοινωνικο-οικονομική φυσιογνωμία των επενδυτικών κέντρων με τις διαπιστώσεις σχετικά με την αντίστοιχη φυσιογνωμία των μετόχων, σημειώσαμε τις εισοδηματικές διαφορές και τη διαφορετική εξέλιξη ανάμεσα στην Αθήνα και την Πάτρα που μαζί με τον Πειραιά υποδεικνύουν κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία για τη συγκρότηση του αστικού χώρου στην Ελλάδα. Προσφέραμε τέλος αρκετές ενδείξεις για τις λειτουργικές σχέσεις των Ελλήνων κεφαλαιούχων του εξωτερικού με τους Έλληνες του εσωτερικού, όχι μόνο μέσα από τη συμμετοχή των ομογενών στην εταιρεία της Σύρου, αλλά και μέσα από την απουσία τους στις δύο προηγούμενες εταιρείες. Όσoτόσο αυτές οι ενδείξεις μόνο ως ένα μικρό βαθμό αντανakλούν το λειτουργικό σύνδεσμο ανάμεσα στην ανάπτυξη της οικονομίας του Ελληνικού Κράτους και τη γενικότερη ανάπτυξη των Ελλήνων της διασποράς. Έκείνο που μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο είναι ότι η παρουσία των Ελλήνων κεφαλαιούχων του εξωτερικού στις ατμοπλοϊκές προσπάθειες της περιόδου 1849 - 1857 δέ συνιστά κανενός είδους «επενδυτική εισβολή» και συνεπώς δέ δημιουργεί και τις ανάλογες επιπτώσεις στην εξέλιξη του ελληνικού οικονομικού και κοινωνικού χώρου.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΟΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΡΘΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΟΥ

Ίδρυτικά κεφάλαια : 2.000.000

Προσδοκώμενες μετοχές : 5.000

Βέβαιες μετοχές : 791

'Ακραίες χρονολογίες έγγραφης : 19 'Οκτωβρίου 1849 - 10 'Ιανουαρίου 1852

Μέτοχοι *	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Επίτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΓΕ
1. 'Αγγελινίδης Γ.	1			
2. 'Αγγελόπουλος & Γεωργακόπουλος (X) (X)			3	
3. 'Αγμάλης Γ.		2		
4. 'Αδαμαντίδης 'Ιω.	20			
5. 'Αθανασίου Δ. & Β. Α. Γεωργακόπουλος (X) (X)			2	
6. 'Αλεξόπουλος Θ.	1			
7. 'Αλεξοπούλου Θ. Θεοφανώ	1			
8. 'Ανδριτζόπουλος Χαρ. & Π. Λαμπρόπουλος (X)(X)			2	
9. 'Αντωνόπουλος Μ. Γ.	10			12
10. 'Αρνάρης Γαβριήλ	2			
11. 'Ασημακόπουλος Κ. Β. (X)		1		
12. Βαλλώσης Δ. & Κ.			2	
13. Βαλσάμης Θ.	1			
14. Βασιλείου Γ.	2			10
15. Βεσμάρ 'Εσκαλώννα	5			
16. Βλάσσης Λεωνίδα			2	
17. Βοζίκης Σ.			1	
18. Βοζίνης Ι.	1			
19. Βούφας Β.		2		
20. Γαλιατζής Ι. (X)		1		
21. Γάσπαρης Ραφαήλ	2			
22. Γερογιαννόπουλος Σπυρίδων			1	
23. Γερούσης Μ.			3	5
24. Γερούσης Κωνσταντίνος (X)			2	
25. Γιαννόπουλος 'Εμμ. Παναγ. (X)		2		

* 'Ενδείξεις των Μετόχων : (X) Χρηματοδοτούμενος

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μέτοχες	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Επίτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
26. Γκίκας Χαράλαμπος			2	5
27. Δαβίδ Βαλτάσαρ	1			
28. Δάρας Σταύρος	3			5
29. Δήμος Αηλιαντίων	3			
30. Δήμος Χαλκιδέων	8			
31. Διοσκουρίδης	1			
32. Δοκός Γκίκας & Σταμάτης	7			5+12
33. Δούμας 'Απόστολος	3			
34. 'Εθνική Τράπεζα τής 'Ελλάδος	100			
35. 'Ευνάρδος Ι. Γ.	50			100
36. Εύστρατιάδης Ι.	2			
37. Ζαβιτσιάνος Κωνσταντίνος	5			7
38. Ζούκης Χ.			1	
39. Ζουρβιάδης Δημήτριος			1	
40. Ζωχιός	1			
41. Θεοδώρου Δημήτριος (Χ)			2	
42. Θρόνος 'Ηλίας	5			
43. 'Ιφοίνης 'Ιωάννης	1			
44. 'Ιωαννίδης Δ.	2			
45. Καλιοντζής Κ. Γ. & Π. Ρατζινόπουλος			1	
46. Καλλιγάς Π.	2			10
47. Καμπάς Χρ.	5			
48. Κάρακης Δ. Α.		1		
49. Καραναφάσιος Δ.	1			
50. Καρνανίτζης Γ. Χριστόδουλος (Χ)			1	
51. Κεχαγιός Ε.	2			5
52. Κηκίδης Χ.	2			
53. Κόγκκος Γεώργιος (Χ)			2	
54. Κόκκαλης Ε. Μ.	1			
55. Κόνδης Γ.	5			
56. Κοντοπάσχος Ι.	2			
57. Κοντός Στέργιος	10			5
58. Κορομηλάς 'Ανδρέας	10			10
59. Κοντολόλη Χ. 'Αδελφοί (Χ)			1	
60. Κυριόπουλος Δ. Γεώργιος & Σία			1	

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Επίτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
61. Κωνσταντινίδης Ι.	5			
62. Κωνσταντίνου Βασίλειος			1	
63. Κωστόπουλος Δ. Γεώργιος & άδελφοί	1			
64. Λακοβάς Δ.	2			
65. Λάμπας Θ. Ν. & άδελφοί (X)			3	
66. Λόντος Α. Χ.		2		
67. Λούτος Α.	2			
68. Μακρυγιάννης Πανάγος (X)			2	
69. Μαλικόπουλος Κ. Νικόλαος (X)			2	
70. Μαλτέζος Δ.			3	
71. Μάνιαρης Διαμαντής	10			15
72. Μάντζαρης Α.	2			
73. Μαργαρίτης 'Αναγνώστης (X)			3	5
74. Μαυροκορδάτος Γ.	5			
75. Μαυρομάτης Ι.	2			
76. Μεσσηνέζης Μάρκος (X)			2	
77. Μητσάκης Δημήτριος	5			
78. Mimont F. D.	30			
79. Μοθωνιός Νικόλαος			3	
80. Μοιθινιώτης Δ. Δεσπότης (X)			3	
81. Μουρούζης Κωνσταντίνος	20			
82. Μπουδούρης Δ.	1			
83. Νάζος Νικόλαος	2			
84. Νάκης Διομήδης	2			
85. Νεόφυτος	3			
86. Νικολάου 'Αφοί (X)			3	
87. Νικολάου Θωμάς	1			
88. Οικονομίδης Κωνσταντίνος	2			
89. Οικονομόπουλος Βασίλειος (X)			2	
90. Οικονόμου 'Ιωάννης	2			
91. Παΐσιος Γεώργιος	1			
92. Παναγιώτου 'Ηρακλῆς & Δ. Χριστοδουλίδης (X)(X)		2		
93. Παπαδόπουλος Ν.			1	
94. Παπαρρηγόπουλος Π.	2			10
95. Παππάς Στέφανος			6	5

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Έπίτρ. Γ. Σαυδρός)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
96. Πατρινός Π. Δ.		2		5
97. Πατσούρας Τ.	65			
98. Πεταλός Νικόλαος			1	
99. Πετζάλης Άντ.		3		5
100. Πετζάλοι Άδελφοί (Χ)			3	
101. Πιττακός Ίωσήφ	2			
102. Πιττακός Κ.			1	
103. Ποτλής Μ.	10			
104. Πράτσικας Γεώργιος			2	
105. Πράτσικας Δημ. & Σπυρ. (Χ)		2		
106. Πράτσικας Ν. & Γ. Πάνου (Χ) (Χ)			2	
107. Πράτσικας Σιδέρης (Χ)			5	5
108. Ράλλης Λουκάς	10			5
109. Ράλλης Τομαζής (υπέρ του Όφθαλμιατρείου και υπέρ άλλων φιλανθρωπικών καταστημάτων)	10			
110. Ραφθάνης Κωνσταντίνος			1	
111. Ραυτόπουλος Ι.			1	
112. Ρενιέρης Μ.	2			8
113. Ρίζος Δ.	2			
114. Ρούκης Ι.	5			
115. Ρούφος Μπενιζέλος	2			
116. Ρώκ Φωκίων	3			5
117. Σκαγτόπουλοι Άδελφοί (Χ)			5	
118. Σκουζές Π. Γ.	55			26
119. Σκοΰφος Γ.	2			
120. Σούτσος Π.	25			8
121. Σούτζος Κωνσταντίνος	10			
122. Σούτσος Ι. Νικόλαος	5			
123. Σούτσος Ι.	2			17
124. Σούτζη Δέσποινα	3			
125. Σπυρόπουλος Έμμανουήλ (Χ)			2	
126. Σχινά Έλ.	3			
127. Σωτηριάδης Γ.		2		
128. Ταμπακάς Σ.	5			
129. Ταμπακόπουλος Ι.	2			5
130. Τασσαίου Ίωάννης	2			

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών ('Επιτρ. Γ. Στάρρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
131. Τζίνης Θεόδωρος (Χ)			4	5
132. Τζουκός Δ. Δ. (Χ)			3	
133. Τομπάζης Γ.	11			
134. Τοσίτσας Μ.	150			100
135. Τριανταφύλλης Σ.	2			
136. Φαρσής Γεώργιος (Χ)			1	
137. Φιλαλήθης Νικόλαος			2	
138. Φιλήμων Ι.	2			
139. Φλαμιάδης Συμεών (Χ)			3	
140. Χαλικιόπουλος Παναγιώτης		1		
141. Χατζη - 'Αθανασίου Ζαχαρίας	3			
142. Χατζη - 'Αλατζάς Δ. Ξ.	10			
143. Χατζη - 'Αναγύρου Ν. Α.	5			
144. Χατζη - 'Αντωνίου Κ.	2			
145. Χατζη - Παναγιώτης Γεώργιος	1			
146. Χατζόπουλος Π. Ι.			2	
147. Χρυσανθακίδης 'Ιωάννης			1	
148. Χρυσανθακίδης Σ.			1	
149. Χρυσανθακόπουλος			2	
150. Χρυσανθόπουλος Λεωνίδα		2		
151. Ψαλικόπουλος Νικ.	2			
Σ ύ ν ο λ ο	791	25	106	415

ΠΙΝΑΚΑΣ II
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

Ίδρυτικά κεφάλαια : 1.200.000

Προσδοκώμενες μετοχές : 4.000

Βέβαιες μετοχές : 2.160 2/3

Άκρατες χρονολογίες έγγραφης : 5 Νοεμβρίου 1853 - 6 Φεβρουαρίου 1854

Μέτοχοι*	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρης	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κερκύρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
1. Άγγελάτος Ι.																4
2. Άγγελόπουλος Ι. (Π.Μ.)		5														
3. Άθανασίου Δ. (Π.Μ.)		ε														
4. Άθανασόπουλος Άθ.																1
5. Άθανασόπουλος Π.						1										
6. Άκρατόπουλος Γ.		2														
7. Άκρατόπουλος Ζ.		3														
8. Αλεξάκης Άχ.															2	
9. Αλεξάκης Περ.															2	
10. Αλεξάκης Στεφάνου															4	
11. Αλεξανδράτος Α. & Φ.		3														
12. Αλεξανδρίδης Κ.							1									
13. Αλέσκος Β. ποτέ Βαγγέλη															4	
14. Αλευράς Δημ.															6	
15. Αλμπανόπουλος		5														

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Υψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

16. *Αμιρος Α. Δ.				1
17. *Αμιρος Ζορζής				4
18. *Αναγνωστόπουλος Ίω.	1			
19. *Αναστασιάδης Δ.		6		
20. *Αναστασόπουλος Γ.		3		
21. *Ανδρικόπουλος Α.	3			
22. *Ανεμογιάννης *Ανδρέας του ιερέως Ίω.				1
23. *Ανεμογιάννης Δ.				8
24. *Αννινος Α.	2			
25. *Ανπιώτης Ν.				2
26. *Αντρόπουλος Θ.	2			
27. *Αντωνόπουλος Σ.	4			
28. *Αρτης Σ.		1		
29. *Ασημακόπουλος Διον.	1			
30. *Ασημακόπουλος Κ. (Π.Μ.)	2			
31. *Ασφαλιστική Έταιρεία εις Πάτρας	150			
32. *Ασφαλ. & Προεξοφλητική Έταιρεία *Η Έπτάνησος				100
33. Αδγερινός Α.	1			
34. Αδγερινός Π.	2			
35. *Αφεντούλης Ίωάννης		15		
36. *Αχολος Δ. Παναγιώτης	1			
37. Βαλής *Άριστ.		4		
38. Βαλσαμάκης Δαμ. Ίωάννης				30
39. Βαλσαμάκης Θεόδωρος			2	
40. Βασιλάκης *Ηλ.				30
41. Βασιλειάδης Ν. (Ε.Σ.)	10			
42. Βαφιαδάκης Δ. Μ.				1
43. Βαφιάς Α. ποτὲ Γ.				2
44. Βερονίκης *Άλοτζιος				4
45. Βελαγάμβας Σ.	3			

* Ένδείξεις τῶν Μετόχων : (Ε. Σ.) = Έπιτροπή Συγκρότησης (Π. Μ.) = Πρώην Μέτοχος

MNHΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κερκύρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
46. Βελιανίτης Γεωρ.													1			
47. Βελισσάριος Ι.	2															
48. Βενδραμής Ι.							1									
49. Βερίκιος Β. ποτέ 'Αναστασίου														1		
50. Βικέλας Ι. Κ.			6													
51. Βιτουρής Κων.													3			
52. Βλαχόπουλος Κ.	5													6		
53. Βλάχος Χαρ.																
54. Βορράς Α.	2															
55. Βουκελάτος Δ.							1									
56. Βούλγαρης Πέτρος												1				
57. Βούλγαρης Χρ. του ποτέ Κομ. Λεβίου													6			
58. Βουλπιώτης Σ.							1									
59. Βρυζάκης Β.	5															
60. Βωβός Β. Στ.		2														
61. Γαλανόπουλος Π.	12															
62. Γαλάτης Αδγουστος																1
63. Γαλιάτσας (Π.Μ.)	2															
64. Γενές Κ.													1			
65. Γερακάρης Δ.	3															
66. Γεράκης Γ.	2															
67. Γερούσης Κ. (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	15															
68. Γερούσης Μ. (Ε.Σ.) (Π. Μ.)	15															
69. Γεωργακόπουλος	10															
70. Γεωργακόπουλος Α. (Π.Μ.)	5															

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

71. Γεωργακόπουλοι 'Αφοί	3		
72. Γεωργακόπουλος Α. (Ε.Σ.)	15		
73. Γεωργίου Α. λοχαγός τοῦ μηχανικοῦ		1	
74. Γιαννακόπουλος Γ.	5		
75. Γιαννακόπουλος Γ.	2		
76. Γιαννακόπουλος & Γούναρης	3		
77. Γιανναρόπουλος Χ. Κων.	1		
78. Γιαννόπουλος Γεώργιος & Γ. 'Αφοί			1
79. Γιαννόπουλος 'Εμμ. 'Ιω.	1		
80. Γιαννούλης Σπ.			2
81. Γιαννούλης διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Πέτρου			2
82. Γκίκας 'Ιω.	1		
83. Γκίκας Χ. μετὰ τῆς 'Εταιρείας ἀφοί Καποτσάρη (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	20		
84. Γκούρτης Δ.		1	
85. Γλαράκης Κ.	10		
86. Γουναράκης Α.		1	
87. Γράβαρης Δημ.			10
88. Δάλογλου Χ.	10		
89. Δαλδούνας 'Αντ. διὰ τὸ 1ον τμήμα			1/3
90. Διαμιανοῦ Ρεγγ.			2
91. Δαναός Στ.			1
92. Δαραλέξης Χ. Θεμιστοκλῆς	2		
93. Δασκαλόπουλος Β.		3	
94. Δελιγιώργης Μ.		1	
95. Δενεζάκης Α. Κωνστ.			2
96. Δημητρίου 'Αθανάσιος			2
97. Δημητρίου Γεώργιος	1		
98. Δημόκας Ι.		5	
99. Δημομήτσας Δημήτριος			6
100. Διακάτος Κων.			2

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Ύδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
101. Διαλιέτος Αντώνιος													2			
102. Διαμαντόπουλος Π.		2														
103. Δικέφρων Ν.		2														
104. Διπλαρόπουλος Δ.		1														
105. Διπλαρόπουλος Ν.		2														
106. Δομενεγίνης Γεώργιος															1	
107. Δούμας Απόστολος									5							
108. Δούντας Κ.						2										
109. Δρακόπουλοι Άφοι		5														
110. Δροσίνης Α.							1									
111. Δροσίνης Δ.							1									
112. Δροσίνης Ν.													2			
113. Δροσίνης Σπυρ.													2			
114. Έλληνας Ίω. Διονύσιος															3	
115. Εύμορ ρόπουλος Ίωάννης																6
116. Εδρι' ατος Κ. Νικόλαος									2							
117. Εδραδιάδης Ίωάννης										2						
118. Ζαβετζιάνος Κ.													6			
119. Ζαβίζης ποτέ Πένου															1	
120. Ζαμπέλης Α.															4	
121. Ζαμπέλιος Ναπ.													10			
122. Ζαμπέλιος Σπ.													20			
123. Ζαροκάστας Μ. & Ι.						2										
124. Ζαχαρίας Άθ. Π.										3						
125. Ζερλέντης & Σέτζος																2

MNHΜΩΝ 10 (1985)

126. Ζούλας Δημ.			1
127. Ζυγομαλάς Α. νομάρχης Εύβοίας		1	
128. Ζωγράφος Α.	3		
129. Ζωλλής Ίσ.			2
130. Ζώρας Π.	3		
131. Ήλιόπουλος Ε.	4		
132. Θεοδωρόπουλος Π.		1	
133. Θεοτόκη-Βεντουρά Ε. & Μ.			1
134. Θεοτόκης Ν.			1
135. Θεοφιλόπουλος Π.	4		
136. Θεοχάρη Κ.	5		
137. Θερμός Βασ.			1
138. Ίγγλέσης Γερ.			10
139. Ίγκετ Κ. Κ. & Σία	30		
140. Ίδρος Γ. Βελησάριος		2	
141. Ίεροδιάκος Σπύρος			2
142. Ίεροδιάκος Σπύρος			2
143. Ίωαννίδης Γ. Δημ.		2	
144. Ίωάννου Έλ.			6
145. Ίωάννου Κ.		2	
146. Ίωάννου Μ.		1	
147. Ίωάννου Ν.		1	
148. Καβαδίας Ι. ποτέ Νικολάου			1
149. Καλάδος Μ.		1	
150. Καλαντσόπουλος Κ.	1		
151. Καλεντζιώτης Α.	3		
152. Καλκάνης Γ. ποτέ Φιλίππου			4
153. Καλογερόπουλος Α. Ν.		2	
154. Καλογερόπουλος Σ.		1	
155. Καλοθής Μιχαήλ			2

	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
Μέτοχοι	Πάτρης	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	'Αγρινίου	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	*Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
156. Καλούδης						3										
157. Καλφαρέντζος Κ.	10															
158. Κανέλλος Γ.	2															
159. Κανελόπουλος Ι. 'Αναστ.			1													
160. Κανελόπουλος Ι. Θεοδ.			1													
161. Κανελόπουλος Ι. Κανέλλος			1													
162. Καποτσάρη 'Αφοί													20			
163. Καπριώτου Ν. 'Ιω.											1					
164. Καραμπίνης Α.	2															
165. Καρλάς Σ.					1											
166. Καρύδης Φώτιος		1														
167. Κασβήκης Γ.							1									
168. Κατοχιανός Α.							1									
169. Κερπίνης Σταμάτης												1				
170. Κεφαλάς 'Ανδρέας														4		
171. Κεφαλάς Δημ.													20			
172. Κεφαλάς 'Ιωάννης													20			
173. Κισκιρδής Δ. Δ.	10															
174. Κόκαλης Παναγ.		2														
175. Κόκκινος 'Εμμανουήλ						5										
176. Κόλλας 'Ιωάννης													30			
177. Κομπότης Π.	8															
178. Κόνδης Γ.			5													
179. Κοντολιάς Χ. ποτέ 'Αναστασίου														4		
180. Κοντούλης Κωνσταντίνος																1

MNHΜΩΝ 10 (1985)

181. Κοράγγιος Ι.				20	
182. Κορκοτσάκη Έλένη				4	
183. Κορίνθιος Ι.	5				
184. Κοτσάς Διον.			3		
185. Κοτσιάς Κ. Ίωάννης			2		
186. Κουλουμπής Π.	5				
187. Κουμελής Παναγιώτης			1		
188. Κουμπαρούτσος		5			
189. Κουνουπιώτης Ίωάννης				3	
190. Κουνουπιώτης Νικόλαος Γ.				1	
191. Κουντουριώτης Γεώργιος				3	
192. Κουντουριώτης Δημήτριος Λ.				2	
193. Κουντουριώτης Θεόδωρος Γ.				2	
194. Κουντουριώτης Παντελής Λ.				2	
195. Κουρής Σπυράτος					4
196. Κουτζουβέλης Εδστράτιος				3	
197. Κρεόλου Άντώνιος & Σία					1
198. Κρήτης Στέφανος				4	
199. Κρητικός Δ.			1		
200. Κυζάκης Γ.	5				
201. Κυζάκης Π.	5				
202. Κυπαρίσσης Δ.	2				
203. Κυριακόπουλος Θ.			1		
204. Κωστής Σπ.					10
205. Κωφόπουλος Α. Γ.	2				
206. Λαγγουρόπουλος Μ.	2				
207. Λαγοπάτης Γ.	1				
208. Λαΐνος Α.	1				
209. Λακοβάς Δημ.				3	
210. Λαμπρινάτος Α. Γ.		5			

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
211. Λάμπρου Δ. Κ. Εὐγενή											2					
212. Λάμπρου Ν. & Σ. Δαμιανός														15		
213. Λάμπρου Π. & Δ. Φραγκόπουλος														6		
214. Λάμπρος Π. διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννην														2		
215. Λάππα Ν. Ἀδελφοὶ (Π.Μ.)	10															
216. Λάππας Σ. & Σία	3															
217. Λεονταρίτης Διογένης		2														
218. Λιάγγουρας	4															
219. Λιακάτος Γ.	1															
220. Λιμπέρης Ι.														4		
221. Λόντος Α. (Π.Μ.)	4															
222. Μαθούλης Σ.							2									
223. Μακρής Ι. Σπύρος														2		
224. Μαλαβίτης Γ.	5															
225. Μαλικόπουλος Ν. (Π.Μ.)	10															
226. Μανέτας Γεώργιος														10		
227. Μανολάτος Σ.							1									
228. Μανούσου Παν. Σπυρ. κατ' ἐντολήν Δ. Ι. Κουνουπιάτη											2					
229. Μαράτος Ἀνδρέας ποτὲ Κώστα														1		
230. Μαργαρίτης Θεόδωρος														1		
231. Μαργαρίτης Στ.														1		
232. Μαρκέτης Γ. & Υἱοὶ														20		
233. Μαστραπόπουλος Ἀθαν.		1														
234. Ματσούκα Ἀναγ.		1														
235. Μαυράκης Ν.																

MNHΜΩΝ 10 (1985)

2

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

236. Μαυρογένης Σ. & Πηνελόπη		2		
237. Μαυροκέφαλος Α.	10			
238. Μαυρομάτης Μ. Ίωάννης			2	
239. Μελετόπουλος Ν.		5		
240. Μεσσηνέζης Μ. (Π.Μ.)	3			
241. Μηλιώνης Δ.	5			
242. Μηνάς Χ. & Κωνστ. Καλλιπολίτης				1
243. Μησυρλής Α.		2		
244. Μικρώνης Κ.			1	
245. Μιχαλίτσας Νικόλ. & Πέτρου				1
246. Μιχάλος Π.		1		
247. Μοιθηνιώτης Δ. Δεσπότης (Π.Μ.)	20			
248. Μοκκάφης Σ. Γεώργ.				2
249. Μουμουτσής Δ.		5		
250. Μουτσόπουλοι 'Αφοι		5		
251. Μουτσόπουλος Δ.		5		
252. Μουτσόπουλος Τρ.		5		
253. Μουτσούρας Ν. Ίωάννης			1	
264. Μπαβέας Γεώργιος			3	
255. Μπακαλόπουλος Δήμος			1	
256. Μπαλτατσής Έμμ.				10
257. Μπαλτάς Κωνσταντίνος				20
258. Μπάμπας 'Ανάργυρος			2	
259. Μπάμπας 'Ηλίας κατ' έντολήν Δ. Ι. Κουνουπιώτη			2	
260. Μπάμπας Χρ.			2	
261. Μπατζάνος διὰ τήν άνεψιάν του Π. Μαντζάνου		1		
262. Μπερδέμπαλης Ν.		1		
263. Μπλουτσος Δημήτριος				2
264. Μπογδάνος Ι.	5			
265. Μπογδάνος Ν.				1

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Παιραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υόδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
266. Μποκαούρης Δ.	5															
267. Μπόμπολας Ε.				4												
268. Μπούντας Δ.							2									
269. Μπουπούρης Ι.	4															
270. Νάννος Χ. Ἀθανάσιος									1							
271. Ναρδίνη Μ. καὶ Ἀντωνίου													4			
272. Νεράγκαθος Ζ.	2															
273. Νίδερ Δ.							2									
274. Νικολάου Ἀφοὶ (Π.Μ.)	10															
275. Νικολάου Χ.	2															
276. Ντόκας Γ.								1								
277. Ντόκας Ι.								1								
278. Οἰκονομίδης Π.						2										
279. Οἰκονομόπουλος Β. (Π.Μ.)	10															
280. Οἰκονομόπουλος Π.							1									
281. Οἰκονόμου Μ. Γ. Γεώργιος												2				
282. Οἰκονόμου Γ. Μιχαήλ												3				
283. Ὅριγένης Ε.	2															
284. Ὁρλῶφ Δ. Ἐμμ.											2					
285. Παῖζης Δ.	5															
286. Παλαμᾶ Ε.	2															
287. Παναγιωτόπουλος Ἰω.															1	
288. Παναγιωτόπουλος Ν.						4										
289. Παναγιωτόπουλος Σ.	5															
290. Παναγιώτου Ἡρακλῆς (Π.Μ.)																
& Χριστοδουλίδης Δ. (Π.Μ.)	10															

MNHΜΩΝ 10 (1985)

Υψηλοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου

Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

291. Παναγόπουλος Κ.	2		
292. Πάνος Γ.	5		
293. Παπαγεωργίου Γ. & Κ.			2
294. Παπαγιαννόπουλος Α.	2		
295. Παπαδόπουλος Πάυλος			1
296. Παπαδόπουλος Χρ.	5		
297. Παπαζαφείρης Ζ.		1	
298. Παπαθανάκης Γ.	4		
299. Παπανδρικόπουλος Διον. & Β.			1
300. Παπανικόλας Σ.			2
301. Παπαντωνόπουλος & Γ. Πετούσης		2	
302. Παπαρρήτωρ Κ. & Γ. (Ε.Σ.)	10		
303. Παππαγιαννόπουλος & Παπαϊωάννου	5		
304. Παπούλης Νικ. Μωραΐτης			10
305. Παπαδόπουλος Κ.		1	
306. Παπαθανασίου Παναγ.	1		
307. Παππακυριακόπουλος Κ. Ίω.	1		
308. Παππαναγιωτόπουλος Διον.	1		
309. Παππάς Α. & Υἱός	10		
310. Παππάς Ἄνδρ. Γ. Μανούσου			2
311. Παππάς Στέφανος (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	20		
312. Παραμυθιώτης Μιχ.			20
313. Πάτσερ Περικλῆς			2
314. Πάτσης Σ. Κυριάκος			1
315. Παχὺς Σπυρ.			4
316. Παχὺς Χρ.			10
317. Πεστεμελόγλου Χριστόφορος			1
318. Πεταλάς Κ.	4		
319. Πεταλάς Ν. (Π.Μ.)	2		
320. Πέτρας Σπύρος Στέφανος			3

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΑ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Αχρινίου	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
321. Πετρόπουλος Σαράντος																2
322. Πετσάλη 'Αφοί & Σία (Π.Μ.)	25															
323. Πετσάλης Δ	2															
324. Πολίτης Ε						2										
325. Πολυζογόπουλος 'Ανδρέας		1														
326. Πολυζογόπουλος Φίλιππος		1														
327. Πολυμέρης Νικ.													5			
328. Πονδίκης Δ. (Ε.Σ.)	10															
329. Πόστολοι 'Αφοί, υίοι του π. Γκίνη													30			
330. Πραντσόπουλος Γεώργιος	1															
331. Πράτσικα 'Αφοί Κ.	10															
332. Πράτσικας Σιδέρης (Π.Μ.)	10															
333. Πρωτοπάτης 'Ιωάννης																1
334. Ραδεινός Α.	2															
335. Ράλλης Λ.					20											
336. Ραυτόπουλος Κ.							1									
337. Ρετσίνας Σ.					5											
338. Ριβέλης Π.														4		
339. Ροδόπουλος Δ., επίτροπος Κ. Ν. Ροδόπουλος & Δ. Α. Ροδόπουλος	3															
340. Ρόλλας Μ.	5															
341. Ρουμελιώτης Γεώργιος															1	
342. Ρούφος Μ. (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	10															
343. Σακελλαρόπουλος Κ.													2			
344. Σαλαχαγιάς Δ.	2															
345. Σαμαρτζής Β.													3			

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

346. Σαούλης Θεμ.				3
347. Σάρρος Ι.		2		
348. Σεμπτέλος δι' ἑαυτὸν & τοὺς ἀδελφούς Δ. Σ.			2	
349. Σέρμπος Σ.		5		
350. Σεφερλῆς Δ.		2		
351. Σίνος Δ.	3			
352. Σκαγιόπουλοι Ἰαφοὶ (Π.Μ.)	10			
353. Σοκόλης Σπυρ.				4
354. Σολάρης Φραγκίσκος				20
355. Σούνδιας Θ. ποτὲ Πέτρου				1
356. Σουρλόπουλος Κ.		5		
357. Σπανουδης Ν.				1
358. Σπηλιωτόπουλος Δ. & Σία	2			
359. Σπυρόπουλος Ε. (Π.Μ.)	6			
360. Σταθόπουλος Γ.		2		
361. Στάικος Ι.			3	
362. Σταματάκης Δ.	2			
363. Σταματόπουλοι Ἰαφοὶ Πέτρος & Ἀλέξανδρος				10
364. Σταματόπουλος Νικόλ.	2			
365. Σταμπάδος Δ. & ἀδελφὸς Ο. Σταμπάδος			2	
366. Στανὸς Σ. & Γεωργίτζα			2	
367. Σταῦρος Χ.				8
368. Σταύρου Α.	5			
369. Σταύρου Διονύσιος	10			
370. Σταυρου Δ.	10			
371. Στροῦμπος Κ.	10			
372. Συκάλης Χ. Θεόδωρος Νικόλ. & Παναγ.				6
373. Σωτηριάδης Γ. (Ε Σ.)	15			
374. Ταβολάρης Α.	10			
375. Ταμβακάς Σπύρος			5	

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πόργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
376. Τερζόπουλος Μ. & Σία	3															
377. Τζενεμπίνης Βαγ. ποτέ Ίωσήφ													3			
378. Τζενεμπίνης Ίωάννης													2			
379. Τζενεμπίνης διά τὸ ἰον τμήμα 1/3												1/3				
380. Τζητζοῦρος Α. ποτέ Εὔσταθίου														4		
381. Τζίνης Θ. (Π.Μ.)	10															
382. Τιοπούλου Κ. Τηλέμαχος										2						
383. Τομπάζη Εὐφωσύνη Γ.						5										
384. Τομπάζη Σμαράγδα Γ.						1										
385. Τομπάζης Γ.						20										
386. Τόμπρας Ἀναστάσιος													3			
387. Τράνος Ι.	2															
388. Τρανός Πέτρος																2
389. Τριανταφυλλίδης Ι.								3								
390. Τριανταφυλλόπουλος Γ.	2															
391. Τριανταφυλλόπουλος Ι. & Ι. Καραβάς	3															
392. Τσakanίκα Α.								3								
393. Τσαρούχης Ίωάννης													3			
394. Τσάτσος Α.	10															
395. Τσερικλιάνσης Σ. & Ἀφοί	4															
396. Τσετσεκλής & Παρίδης																1
397. Τσοῦκος Δ. (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	10															
398. Τσώρτσος Ν.						2										
399. Φακῆς Σ.							1									
400. Φακίρη Α. & Π.	25															

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

401. Φακκής Ν.	5																		
402. Φαρσής Γ. (Π.Μ.)	10																		
403. Φεσσάς Γ.							1												
404. Φιλητάς Χριστόδουλος																	6		
405. Φιλιππάτος Ι.	2																		
406. Φιλιππόπουλος Ἄγγελος							1												
407. Φιλιππόπουλος Φ.	2																		
408. Φίλς & Σία	25																		
409. Φλαμιάδης Σ. (Π.Μ.)	10																		
410. Φραγκόπουλος Δ.	2																		
411. Χάνκον Βάρφ & Σία	25																		
412. Χαντζόπουλος Δ.											1								
413. Χαραλάμπης Γ.	5																		
414. Χάτης Δ. Διαμάντης																			1
415. Χοτδάς Π.	5																		
416. Χρησοφίδης Ι.										15									
417. Χρυσανθάκοι Ἄφοι	6																		
418. Χρυσοβιτζιάνος Νικ.																			2
419. Χρυσοχέρης Ν										1									
Σ ύ ν ο λ ο	1004	34	23	15	5	167	41	11	5	37	33	15	675 ^{2/3}	41	18	36			

Συγκεντρωτικά στοιχεία του Πίνακα II

Διαμερίσματα		Αριθ. μετόχων		Συμμετοχή %		Αριθ. μετοχών		Συμμετοχή %	
A'	Πάτρα	134		31,98		1004		46,47	
B'	Πύργος	28		6,68		34		1,58	
Γ'	Ναύπλιο	6	179	1,43	42,71	23	1081	1,06	50,04
Δ'	Πύλος	6		1,43		15		0,70	
Ε'	Καλαμάτα	5		1,19		5		0,23	
ΣΤ'	Πειραιάς	32		7,64		167		7,73	
Ζ'	Μεσολόγγι	33		7,88		41		1,90	
Η'	Άγρινιο	5		1,19		11		0,51	
Θ'	Λειβαδιά	2	113	0,48	26,98	5	309	0,23	14,31
Ι'	Χαλκίδα	16		3,82		37		1,71	
ΙΑ'	Σπέτσες	15		3,58		33		1,53	
ΙΒ'	Ύδρα	10		2,38		15		0,70	
ΙΓ'	Κέρκυρα	86		20,53		675 ² / ₃		31,24	
ΙΔ'	Λευκάδα	13	111	3,10	26,49	41	734 ² / ₃	1,90	33,98
ΙΕ'	Ζάκυνθος	12		2,86		18		0,84	
ΙΣ'	Σμύρνη		16		3,82		36		1,67
Σύνολο		419		100,00		2160 ² / ₃		100,00	

ΠΙΝΑΚΑΣ III

MNHΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ

Ίδρυτικά κεφάλαια : 3.000.000

Προσδοκώμενες μετοχές : 6.000

Βέβαιες μετοχές : 2.189

Άκραιες χρονολογίες έγγραφης : 28 Ὀκτωβρίου 1856–3 Ἰανουαρίου 1857

	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'	ΙΖ'	ΙΗ'	ΙΘ'	Κ'	ΚΑ'
Μέτοχοι*	Δημόσιο	Ε.Τ.Ε.	Μάντιστερ	Λίβερπουλ	Μασσαλία	Κωνσταντινούπολη	Βουκουρέστι	Λονδίνο	Άλεξάνδρεια	Άμστερνταμ	Ὀδησός	Κέρκυρα	Κεφαλονιά	Άρτα	Μυτιλήνη	Σύρος	Άθήνα	Πειραιάς	Πύργος	Γαστούνη	Καμάτα λ.
1. Ἀγέλαστος Μιχαήλ & Υἱοί (Ε)					4																
2. Ἀγέλαστος Λ. Σταμ. (Κ)																		4			
3. Ἀλαγώνιος Πέτρος Δημάκης (Κ)																	10				
4. Ἀλατζᾶς Δ. Χ. Ζαχαρίας																8					
5. Ἀλεξάκης Περικλ. & Σπυρ. Γ. Ἀλεξάκης												1									
6. Ἀλεξάκης Στέφανος												2									
7. Ἀνεμογιάννης Β. Ἰω.												4									
8. Ἀντωνόπουλος Μ. Γεώργιος (Γ)																	6				
9. Ἀννίνος Βαπτιστής															20						
10. Ἀννίνος Ἰωάννης															20						
11. Ἀσλάνης Ἰωάννης								20													
12. Αὔγερινός Ἀγαμέμνων																			2		
13. Αὔγερινός Πέτρος																			2		
14. Αὐλήχου Θεοδῶρου Ἀδελφοί															20						
15. Βασιλείου Μ. Α.																					

ΜΝΗΜΩΝ 140(1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

16. Βαφιαδάκης Δημήτριος (Με) (X)				20
17. Βολανάκης Ι. Κωνσταντίνος (Ε) (X)				10
18. Βούρος Α. Ζανής (Με) (X)				10
19. Βουτζίνας Άθ. (Ε) (X)				10
20. Γεραλόπουλος Κωνσταντίνος (Ε)		10		
21. Γεωργαλάς Μ.		3		
22. Γιαννακόπουλος & Κοκιλάνης		20		
23. Δαμαλάς Άμβρόσιος (Με) (X) (Μτ)				10
24. Δαραλέξης Πέτρος & Χρίστος				2
25. Δεσποτόπουλος Δημήτριος (Ε)				10
26. Δημητρακόπουλος Δημ. (Ε)		40		
27. Δημόσιο	800			
28. Δομαστίνης Άλέξανδρος (Π) (X)				10
29. Δουκατέλης Μαργαρίτης			2	
30. Δρομοκαϊτης Μ. Νικόλαος (Ε)		10		
31. Έθνική Τράπεζα	400			
32. Εύμορφόπουλος Ζ. Α.		20		
33. Ζαφειρόπουλος & Ζαρίφης (Τ)		5		
34. Ζεβιτσάνος Κωνσταντίνος			4	
35. Ζερβός Φριδερίκος			2	
36. Ζίφος Λουκάς (Ε)		40		
37. Ήπειρος Πέτρος (Ι)				10
38. Καλλάρης Δημήτριος (Ε) (X)				10
39. Κάνδης Φώτιος, ιερέας			3	
40. Καραμάνος Μ. Μιχαήλ (Δα)				8
41. Κεχαγιιάς Ήλίας (Ε) (X) (Μτ)				10
42. Κορέσης Λουκάς (Ε) (X)				10
43. Κουρκουτσάκης Δημήτριος			2	
44. Κουρκουτσάκης Νικόλαος			2	
45. Κουτζουβέλης Εδστάθιος			4	

*Ένδειξεις των Μετόχων : (Α) = Άνταποκριτής ΕΤΕ (Β) = Βουλευτής (Γ) = Γερουσιαστής (Δα) = Δάσκαλος
(Δι) = Δικηγόρος (Ε) = Έμπορος (Ι) = Γιατρός (Κ) = Κτηματίας (Με) = Μεγαλέμπορος (Μτ) = Μέτοχος Ε.Τ.Ε.
(Π) = Πλοίαρχος (Τ) = Τραπεζίτης (Υ) = Άνώτερος κρατικός υπάλληλος (Χ) = Χρηματοδοτούμενος

MNHΜΩN 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'	ΙΖ'	ΙΗ'	ΙΘ'	Κ'	ΚΑ'
	Δημόσιο	Ε.Τ.Ε.	Μάντασεπ	Λίβερπουλ	Μασσαλία	Κωνσταντινούπολη	Βουκουρέστι	Λονδίνο	Αλεξάνδρεια	Άμστερνταμ	Οδησός	Κέρκυρα	Κεφαλονιά	Άρτα	Μυτιλήνη	Σύρος	Αθήνα	Πειραιάς	Πύργος	Γιαστίνη	Καλαμάτα
46. Κυργούσης Δημήτριος																	6				
47. Κυριάκου Αναστασίου Εδστάθιος												2									
48. Λαδόπουλος Έλπιδοφόρος (Με) (Χ)																	10				
49. Λαζαράς Πανάγος												1									
50. Λάμπρου Παύλος												4									
51. Λάσκαρης Α. Ίωάννης												2									
52. Λεονάρδου Θεόδωρος (Υ)																		6			
53. Μάνιαρης Διαμαντής (Μτ)																	6				
54. Μαντζαβίνος Ν. Γ.				10																	
55. Μάρκου Π. Αντώνιος													2								
56. Μαύρος Ν. (Ε)											10										
57. Μεταξάς Αχιλ. (Με) (Χ)																	10				
58. Μηταράκης Θ. Δ. Ζωρζής				20																	
59. Μουτσόπουλοι Αδελφοί																		6			
60. Μπαρότζης Άνθιμος												4									
61. Μωραΐτης Νικόλαος												2									
62. Ναύτης Άνδρέας (Δι)																	10				
63. Νομικός Νικόλαος				24																	
64. Πάικος Γρηγόριος (Με) (Χ)																	6				
65. Πανδής Αρσένιος, Ιερευσ												4									
66. Παπαδάκης Φ. Αντώνιος (Κ)																		10			
67. Παπαδάκοι Αδελφοί																		10			
68. Παραμυθιώτου Ίω. Μιχαήλ												12									
69. Πιεβρής Σπυρίδων												2									
70. Πλατὺς Π. Κωνσταντίνος (Β) (Σ)																			10		
71. Ράλλης Λουκάς																				12	
72. Ράλλης Πέτρος (Με) (Χ)																					10

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

73. Ράλλης Ι. Σωκράτης (Με) (Χ)																			10
74. Ρογκότης Π. (Ε) (Χ)																			6
75. Ροδοκανάκης Σ. Ε. Δ.																			14
76. Ροδοκανάκης Ζανής (Ε)																			20
77. Σαμαρτζής Βασίλειος																			2
78. Σαράντης Ζ. Άνδρέας																			4
79. Σισίνης Νικόλαος																			6
80. Σκλαβόπουλος Κωνσταντίνος																			2
81. Σκορδίλης Σπυρίδων																			2
82. Σκουζές Π. Γεώργιος (Τ)																			6
83. Σταματοπούλος Νικόλαος																			2
84. Στρατηγός Χριστόδουλος																			3
85. Συκώλης Δ. Σπυρίδων																			2
86. Σωφρόνιος Άρτης Άγιος																			12
87. Ταμπάκου Ν. Κωνσταντίνος																			20
88. Τισαμενός Χριστόδουλος (Κ)																			6
89. Τομπάζης Γεώργιος																			10
90. Τόμπρος Άναστάσιος																			1
91. Τσιτσίνια Άδελφοί (Ε)																			40
92. Τσιτσίνιας Στέφανος (Ε)																			28
93. Τύμπας Γρηγόριος																			10
94. Φουστάνας Νικόλαος																			20
95. Φραγκιάδης Κ. Γεώργιος																			10
96. Φραγκιάδης Στέφανος																			20
97. Φωστηρόπουλος Κωνσταντίνος																			40
98. Χαραλαμπίδης Κυριάκος (Ε) (Χ)																			10
99. Χατζηζαχαρίας Άθανάσιος																			6
100. Χατσίσκος Δημήτριος (Γ)																			6
101. Χριστομάνος Α. Κωνσταντίνος																			10
102. Ψύχας Ζωρζής (Ε)																			10
103. Ψύχας Παντολέον (Ε) (Χ)																			10
Σύνολο																			800 400 168 83 69 40 40 30 28 10 10 71 60 12 8 188 128 28 8 6 2

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Συγκεντρωτικά στοιχεία του Πίνακα ΙΙΙ

Μέτοχοι	Αριθμός	μετοχών	Συμμετοχή	%
Α' Δημόσιο	800		36,55	
Β' Εθνική Τράπεζα	400	1200	18,27	54,82
Γ' Μάντσεστερ	168		7,67	
Δ' Λίβερπουλ	83		3,79	
Ε' Μασσαλία	69		3,15	
ΣΤ' Κωνσταντινούπολη	40		1,83	
Ζ' Βουκουρέστι	40	478	1,83	21,84
Η' Λονδίνο	30		1,37	
Θ' Αλεξάνδρεια	28		1,28	
Ι' Αμστερνταμ	10		0,46	
ΙΑ' Όδησσός	10		0,46	
ΙΒ' Κέρκυρα	71	131	3,24	5,98
ΙΓ' Κεφαλονιά	60		2,74	
ΙΔ' Άρτα		12		0,55
ΙΕ' Μυτιλήνη		8		0,36
ΙΣ' Σύρος	188		8,59	
ΙΖ' Αθήνα	128		5,85	
ΙΗ' Πειραιάς	28		1,28	
ΙΘ' Πύργος	8	360	0,37	16,45
Κ' Γαστούνη	6		0,27	
ΚΑ' Καλαμάτα	2		0,09	
Σύνολο		2189		100,00